

SUCEAVA

Noemvre - Decemvre 1927

AN. II
1927

FĂT-FRUMOS

Nr. 6

REVISTĂ DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

Redactor: Leca Morariu

Pisania votivă dela bis Sf. Dumitru (Suceava) zidită între
1534 – 1535 de Petru Rareș

Editor: Leca Morariu

An. II

1927

FĂT-FRUMOS

REVISTĂ DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

REDACTOR: LECA MORARIU

Nr. 6

Cea mai veche colecție de cântece populare
românești

Făcând abstracție de scriitorii¹⁾ cari aplecându-și urechea la glasul melopeei populare, ni i-au anticipat pe culegătorii cântecului nostru popular Al. Rusu și V. Alecsandri²⁾, de scriitorii deci cari cei dintâi ne dau chiar material popular (ca d. p. Ienăchiță Văcărescu, Nicolae Văcărescu³⁾, Nicolai Istrati și Anton Pann⁴⁾), sau cari vădesc numai ecouri ale muzei populare (ca d. p. Barbu Paris Momuleanu, Gh. Baronzi), făcând deci abstracție de toți acești înainte-mergători ai folclorului nostru pentru cântecul popular, stăm să atragem atenția asupra celei mai vechi colecții de cântece populare românești, — colecție mai veche⁵⁾ deci decât cele două mănunchiuri publicate de Alecsandri (vol. I la 1852

¹⁾ Nu putem preciza ce fel de material dădea pela 1830 - 1834 basarabeanul Alecu Hăjdău (născut 1811) care încă pela 1830 a publicat în revista (?) sau foaia (?) rusească „Vestnicu Evropi“ cele dintâi poezii populare românești cu subiect istoric, iar la 1833, în aceeași publicație, un studiu despre „cântecele populare ale Moldovei în privirea istorică“ (vezi N. Jorga. *Istoria literaturii românești în reac. al XIX-lea, vol. II 41*).

²⁾ Cât de mult îi datorește „folcloristul“ Alecsandri lui Alecu Rusu, rămâne să arăt cu alt prilej.

³⁾ Vezi și articolul meu *Paralelă Văcărescă-populară* în „Junimea literară“ An. XII 1923, 557.

⁴⁾ Vezi și articolul meu *Pentru folclorul lui Anton Pann* în „Jun. lit.“ An. XII 1923, 457 - 458.

⁵⁾ Nu știu ce fel de material o fi cuprinzând: *Tilinea* sau culegere de mai multe cântece naționale din ambele principate, part. I și II Editor Chr. Ioaniu 1850, București (vezi *Bibliografia folkloristică* din „Șezătoarea“ vol. XVIII 1922, 160) și H. Ehrlich, *Cântece și jocuri române*, Iași 1850 (menționată deasemenea în *Bibliogr. folklor.* dintr'un volum al *Șezătorii* — nu pot preciza care).

și vol. II la 1853). E vorba așadar de cântecele culese în 1838⁶⁾ de un Nicolae Pauletti din Roșia Secașului (Ardeal) și publicate astăzi, în parte numai, din manuscrisul chirilic păstrat în biblioteca arhidiecezană a Blajului, de iscusitul cărturar și profesor Alexandru Lupeanu în broșurica *De pe Secaș Cântece și strigături românești de cari cântă fetele și feciorii, și strigă la joc, culese de Nicolae Pauletti din Roșia, în anul 1838* Blaj 1927 (61 pagini)! Din informațiile pe cari ni le dă editorul Al. Lupeanu alegem următoarele știri:

„Între multele hârtii bătrâne cari se află în biblioteca cea mare dela Blaj, am dat și peste o seamă de culegeri de versuri din popor, pe cari le-au păstrat cu scumpătate cărturari ca Timotei Cipariu și Ion Micu Moldovanu-Moldovănuț. Dascălii dela școalele din Blaj au înțeles încă înainte cu aproape o sută de ani că doinele și cântecele poporului nostru sunt comori neprețuite, cari trebuiesc adunate . . . Între cele mai vechi culegeri de cântece populare românești despre cari știm până acum, sunt și acestea. . . . Ele sunt din ținutul *Secașului*, care se întinde de-alungul unui râuleț. . . , în unghiul dintre Blaj, Alba-Iulia și Miercurea Sibiului. . . Între satele de pe Secaș, *Roșia* este fruntea. Acolo-i mijlocul ținutului. . . Roșia este comună mare, curat românească. Cântecele și strigăturile ce urmează sunt toate din această comună și au fost culese de *Nicolae Pauletti* în anul 1838. Cine-a fost acest Pauletti . . . nu știm. Fără îndoială, a fost unul dintre școlarii cei mulți și buni ai Blajului. Cele 8 caiete ale sale, din care am luat aceste culegeri, sunt scrise cu *slove bătrânești* (chirile), minunat așternute pe hârtie. Caietele le trimetea cuiva dela Blaj, cătră care arată multă plecăciune și umilință. Noi am desfăcut din chirile aceste cântece și strigături așa cum le-am găsit, dându-le doar forma de scriere de astăzi, alegând, ici-colo, numai pe acelea, cari ni s'au părut mai frumoase”.

Va să zică d-l. Al. Lupeanu nu ne dă, deocamdată, decât o minimă parte din cele „8 caiete” de cântece. Și'n puținul acesta aflăm nu numai *cântece*, obișnuitele cântece lirice ca d. p.:

De-ar fi lăsat Dumnezeu

Ce iubești să fie-al tău

N'ar mai fi pe lume rău! (13)

sau:

Dorul, mândră, dela tine

Peste multe dealuri vine,

⁶⁾ Știm că pela 1839 și Alecu Rusu se ocupa cu cântecul popular.

Și-așa vine de fierbinte
Ca de-aș sta'n loc m'aș aprinde . . .

Nime nu-l poate 'nturna

Nici țigan cu cetera,

Nice neamțu cu flota⁷⁾

Nici român cu fluiera,

Numai eu cu inima! (14)

și nu numai *strigături* ca d. p.:

Lelea scurtă și șoldie

Din trei coți își face iie . . . (17)

sau:

Lelea cu pieptar hulpit

Cu cuptiorul deslipit,

Pe supt vatră

Câinii latră

Pe cuptoriu mâțele fată! (54)

— ci și un specimen de *cântec bătrânesc* popular (baladă deci), cum este *Cântecu lui Oprea* (58—61). Colecția lui N. Pauletti dă așadar chiar mai mult decât îi spune titlul, și dă, cum am văzut material de cea mai autentică proveniență populară, cântece deci ca acestea:

Mărită-te, mândra mea

Nu-mi mai trage nădejdea,

Ca nădejdea dela mine

E ca sârma de subțire

Și ca umbra de pe spine,

Când gândești că te umbrește,

Atuncea te dogorește! etc. (27)

sau:

Alelei bine era

Când treceam prin Moldova

Pe la Stanca văduva;

Legam calu de fereastă

Și intram la Stanca'n casă etc. (48)

Mai e oare nevoie să ne întrebăm; Cine ne va da în întregime această atât de veche și atât de merituoasă colecție de cântec popular? . . .

Leca Morariu

⁷⁾ Probabil = flauta, flautul. — Lămurirea atâtor cuvinte regionale se impune. Ce este d. p.: *șohan* 17, *pătaș* 21, *copu* 27, *trocu* 27 (din germ. Trog?), *mereu* 30 (deminut. din *mereu*?), *pochilatu* 36, *năhoadă* 38, *culduș* 49, *plecăuță* 53 (deriv. din *plecat*?), *cucuruță* 53, *tîpouaș* 55.

Eu nu știu . . . puțin știu . . . dar mă mângâi

Eu nu știu, când Domnul veni-va,
Acela e tainicu-l ceas;
Eu nu știu nici calea, pe care
M'a duce El pân'la popas.

Eu nu știu, atunci m'a chema El,
Pe când eu trudit voiui munci?
Ori poate că noaptea primi - voiui
Solia, pe când voiui dormi?

Eu nu știu, cum El îmi gătește
Un loc în lumina cerească
Și ce bucurii sânt menite
Viața de veci să'ndulcească.

Puțin știu deci, și mereu sânt tot treaz
Și candela-mi arde mereu,
Ca oricând să pot să-l întimpin
Pe dulcele mire al meu.

Mă mângâi însă c'atunci voiui vedea
Cum vecinicul meu împărat
Imi șterge tot stropul de lacrimi și chin
Ce'n viața de-aici am vărsat.

(Trad. din „Rettungsjubel“) † Preotul **Constantin Morariu**

Să facem un Gimnaz !

Intr'un orășel uitat de Dumnezeu în fundul unei provincii...
Pe malurile unei ape limbezi, repede curgătoare, ce-și prăvălește
unde în matca râului vecin...

Intr'o dugheană scundă, cu ferestrele pe din afară oblonite...
In semi-întunericul odăii din fund, rezervată pentru „boieri“,
șed la masa lungă, de lemn nevăpsit, acoperită cu jurnale, patru
inși — patru buni prieteni, mângâindu-și sufletul cu profiriul
din cele păhăruțe.

Din când în când, articulează câte un sunet prelung, gutural: semn de admirație pentru vinișorul pe care-l savurează picătură cu picătură . . .

În colțul mesei, cu spatele înspre ușă, stă D-l. State, fost perceptor, om cu stare, care a absolvit pe vremuri patru „glasuri“ de liceu la Bacău - oraș mare! — Dar n'a avut noroc: încurcat în niște socoteli cu incasări și vărsăminte de bani, și-a rupt omul dela gură, a pus un avocat mare cu trecere la guvern — rudă pe departe cu omul de casă al unui deputat la care ținea ministrul de Finanțe — și Statul, generos ca orice Domn mare, s'a mulțumit cu demisia lu domnu' — State.

De atunci, nu se prea știe bine ce învârtește; dar nici datorii nu are, nici familia nu-i duce lipsă de nimic. Că de! cinci guri sunt acelea, fără nevestă; trei fete și doi băieți, toți la școli înalte, toți pe cheltuială!

Numai odată sau de două ori fusese D-l. State chemat la judecător pentru niște vite ce dispăruseră dintr'o comună vecină și se zicea că ar fi având el știință de dânsele. Dar de dovedit, nimic nu s'a putut dovedi . . .

Din când în când Domnu State închide din ochiu cătră vecinul său din dreapta; parcă ar vrea să spună: „Ce ne facem părinte?“

Iar părintele Pricopie, om cu duhul blândeții și cu o spu-ză de copii — nevoie și bucurie mare la casa omului — ridică dintr'un umăr în semn de răspuns: „Mai așteptăm, taică, mai așteptăm!“ Apoi, scoțând din buzunarul pântecos al pantalonilor de sub anterior o basma roșie, mare cât o pomană de patruzeci de zile, își suflă nasul într'însa cu zgomot de trâmbiță, și se apleacă spre domnul scurt și îndesat din fața lui.

— Oare ce-a fi vrând Gavrilă, nene lfrime?

— Apoi, o țărucă ghe învârteală — grăiește cu glas prefăcut D-l. lfrim, „nenez lfrim“, cum îi zicea tot târgul avocatului său, om cu puține procese, dar cu mulți prieteni. Deaceea, o vorbă avea el: „Hei, politică să fi făcut eu și-apoi să fi văzut de-mi mai puteam trage sufletul de atâta succes!“

. . . — Ce gândești, doftore? — adresează în sfârșit cuvântul domnu State cătră al patrulea tovarăș din capătul opus al mesei. Conu' Naie, gros și pântecos, gâfâind din greu ca o locomotivă intrată în gară, ridică alene pleoapele de deasupra ochilor înroșiți de nesomoul nopților petrecute la cărți.

E „Doftor“ pentru cei din orășelul său și practică cu tot dinadinsul; căci, ori cu, ori fără doctor, bolnavul, dacă are zile, scapă, iar dacă nu, . . . Dumnezeu să-l ierte!

Fost sanitar în armată, a devenit „subfirug“ la un spital de țară, apoi „felcer“ la oraș și în sfârșit „doftor“ în orășelul acesta. Aici, a știut să se facă repede simpatic, fiind totdeauna bun tovarăș la o partidă de table sau la un pocheraș „pe un pol“.

Tocmai se pregătia să răspundă mestecând din greu câteva cuvinte, când ușa se deschise larg în lături și o pală de vânt împinse înăuntrul pe Gavrilă Ocheșel, zis Măcelaru. Din tată în fiu, toți ai lui fuseseră măcelari, până la dânsul, care simțise fiiorul sfânt al artei — cum zicea el — și se făcuse muzicant: zdrângănia la pian, chinuia țipător coardele vioarei și cânta răgușit cu glas de bariton alterat de băutură, la chefuri și la slujbele religioase dela zile mari, când vin oameni mulți și se adună ofrande numeroase.

— Salve, băieți! — zbucni el. — Așteptați de mult? —

Drept răspuns, D-l. State închise din ochiu, părintele Pricopie înălță dintr'un umăr, nenea Ifrim își lăsă capul în piept clătănându-l, iar „doftorul“ își duse unghia arătătorului drept la negul păros din vârful nasului și se scărpină delicat de câteva ori.

Numai Griveiu de sub masă deschide ochii mari, își mișcă ritmic coada lovind cadențat podeaua și făcu un „ham“ cu subînțeles.

. . . — Apoi, fără vorbă multă, iată la ce v'am chemat!

— Da' stăi jos și ia ici un pahar de profir, până te-i mai răcori, ca tare-i zăduf afară — grăi îmbietor părintele.

— Treburile mai întâi; băutura, la urmă!

— Dacă-i vorba pe treburi, afaceri . . . — îndrugă greoiu „doftorul“.

— Les affaires sont les affaires — rezezi sâsăit avocatul. — Dar de unde afaceri? În orășelul nostru: politică nu, funcție nu, permise nu! Procese, nici atât!

— Ia lăsați-l, oameni buni, să vorbească — interveni D-l State cu gravitate, ceeace impuse celorlalți tăcere.

— S'auzim! îndrăzni să șoptească părintele.

Înălțându-și trupul masiv, de adevărat măcelar, rezezindu-și pieptul înainte și pumnul solid pe masă, de săriau în dans nebun păharele și sticla, strângând din fălcile largi și patrate spre a da mai multă tărie vorbelor sale, clipind des din genele mân-

cate și furând pe de lături cu ochii ciacări pe care și-i micșora ori și-i măria pe rând, Gavrilă începu:

— Să nu ne ascundem după deget! Fiecare sântem la ananghie. Ne-a ajuns cuțitul la os! —

Griveiu se sculă, se scutură și veni mai aproape, ațintindu-și privirile sticloase în gura vorbitorului.

. . . — Cum spunea prietenul Ifrim adineori, ioc permise ioc procese! . . Prunci nu se prea nasc; iar când vin pe lume..

— și aici se întoarse ușor spre părintele . . .

. . . — Părinții lor nu se prea grăbesc să-i boteze. Morțiar se pomenesc în orașelul nostru . . . —

Părintele Pricopie oftă din fundul răunchilor și, ducându-și mâna la gura, clătină din cap a desnădeje.

— . . că, ori beau vin, ori beau apă, tot una e: amândouă sânt bune în urbea noastră . . . Jocul la bursă nu rentează, iar paza polițienească și cercetările jandarmilor . . . —

Îl fixă întâmplător pe Domnu State care, roșu ca cireașa, îl privi fără să clintească.

— . . . s'au înțetit și s'au asprit peste măsură! . . . Iar cât despre bolnavi, sau nu sânt, sau le place să moară fără „Dof-tor“, fie și din apa descântată și cărbunii stinși ai cine știe cărei proaste de babe. —

. . . La cari vorbe, Conu' Nae sughiță prelung.

. . . — Iar cu arta, cine nu știe că poți prea bine muri de foame, cum li s'a întâmplat înaintașilor noștri întru nemurire: Beethoven, Mozart, și alții mai mărunței . . .

— Ce-i de făcut atunci? — exclamă înspăimântat părintele Pricopie.

— Ce-i de făcut? Iată întrebarea pe care mi-am pus-o și eu — gâturile ascultătorilor se lungiră mult — și am reușit s'o desleg! —

Și, ca un admirabil orator care știe să-și dozeze argumentația, să-și pregătească efectul și să-și sconteze reușita, Gavrilă se opri . . . scoase tabacherea de piele din buzunarul dela spate, trase o țigară, își căută chibritul în buzunarul vestei, își aprinse capătul țigării după ce-l îmuie între degete, supse de câteva ori din ea tacticos, răspândind rogoale de fum prin aier . . . și azvârli chibritul aprins drept în ochiul câinelui care schelălăi scurt și se trase deoparte.

— Ce-i de făcut? . . . Să furi? nu merge, că te prind; și nici nu este de demnitatea noastră. Să înșeli? te pomenești cu proces de excrocherie. Să faci revoluție? Nu se poate, că nu te urmează „plebea“!

— Ce ne facem atunci? — strigară cu toții, ridicându-se iute de pe scaune cu fețele aprinse.

O clipă Gavrilă îi privi cu satisfacția pisicii ce-și simte șoarecele aproape și, clipind des din ochii fără gene, în timp ce fiecare se măria și se micșora pe rând, zise tare și hotărît: *Să facem un gimnaz!* —

Ca la explodarea unei bombe, toți căzură pe scaune, numai Gavrilă rămase în picioare, privindu-i cu zâmbet îngăduitor.

Intr'un târziu, Domnu State zise răspicat și filosofic:

— Da' ce ne trebuie, nenișorule, gimnaz? N'avem noi destule coate-goale? Nu suntem noi destui entelektuali? Să ne mai vie și belferi acum? Să nu le poți ajunge cu prăjina la nas?

— Doamne ferește! — făcu părintele Pricopie închinându-se.

— Să ne facă și concurență la table? — adăogă „Doftorul“.

— În schimb, poate-or îmbolnăvi copiii cu atâta carte și iată clientela gata, coane Naie! — zâmbi acru avocatul.

— Da' cine vă spune de profesori, frățioare? — răspunse Gavrilă. — V'am spus eu că e nevoie de profesori? Unde profesori? De ce profesori?

— Păi se poate gimnaz fără profesori? — întrebă nedumerit părintele.

— Sigur că nu!

— Atunci? — făcu Ifrim. — Care-au să fie profesorii? Eu dumneata sau dumnealui?

— Chiar așa! Ai nimerit-o! Bravo!

— Cum asta? — își exprimă nedumerirea D-l. State. — O să ne pricepem noi la așa treabă?

— Firește că o să ne pricepem! Fiindcă, la urma urmei, cine știe ce școală nu e! Trebuie să știi pedagoghie. Adică . . . un fel de . . . un fel de . . . să știi să crești copiii . . . asta e! Adică atâta lucru să nu știm și noi? Tocmai noi? Iată, domnu State are cinci copii și pe toți i-a crescut mari ca niște armăsari, rumeni ca niște călifari și deștepți, cărturari nu alta. Iar părintele îngrijește nouă suflete. Și noi ceștilalți, adică noi nu avem . . .

— Poate prin mahalale, — întrerupse făcând cu ochiul D-l. State.

— . . . dar am văzut acasă, la părinți, la frați și la surori, sau măcar la rude mai depărtate ori la prieteni . . . Așadar, cu pedagoghia am isprăvit-o!

— Bine, dar ne-om pricepe noi la învățătură? — morfoli „dof-torul“ în gingii.

— Cum să nu ne pricepem, frate? Doar sântem oameni cu carte! Dumniata ca „dof-tor“, ai să faci lecții de Higienă. Ci-ne poate fi mai priceput ca dumneata?

— Așa-i, așa-i! — aprobară ceilalți într'un glas.

— Și, fiindcă Higiena se înrudește cu Geologia . . .

— Ba nu se prea înrudește! — protestă cu jumătate glas avocatul.

— Ba se înrudește, că altfel n'ar fi puse amândouă în pro-gram cu câte o oră la aceeași clasă. — replică Gavrilă, trăgând din buzunarul surtucului cartea oficială a Ministerului de Instruc-ție și agitând-o triumfător pe deasupra celorlalți. Prin urmare, dacă se înrudește, ai să predai și Geologia. Iar, fiindcă Geologia face parte din Științele Naturale voi predă și Zoologia și Bota-nica. Ce-i mai ușor decât viața dobitoacelor? Sau, la drept vor-bind, vei predă toate Științele, adică și . . . și . . . —

Răsfoind cartea de mai sus . . .

— . . . și Fizica și Chimia . . . Asta-i gata!

Cu Matematica, lucrul e ca și făcut! E vorba de socoteli. Dar cine e mai tare în socoteli în tot târgul ca Domnu' State? Cine îl întrece pe Domnu' State? O lume stă să-l admire! Nu cred că mai e nevoie să stărui asupra cunoscutelelor lui merite. Așadar, vei predă Matematica! —

Domnu' State, plecă ochii în jos cu modestie, în semn de supunere.

— Oarecare greutate ne-ar face pustiile celea de limbi Franceza și Latina, dacă n'ar fi printre noi un prea ilustru cuno-scător al lor. —

Avocatul roși până în vârful urechilor, afectând un aier cu totul preocupat.

— Chiar adineaori, — continuă Gavrilă, l-ați auzit pe nenea Ifrim croind-o pe franțuzește. Iar cât despre Latină, vorbește că doar nu degeaba și-a frecat el coatele șapte ani pe băncile Uni-versității, învățând dreptul roman. Se cheamă că va fi profesor pentru Drept, Franceză și Latină, că de! Dreptul — dreptul lui — zâmbi Gavrilă în dulcea tovărășie a tuturor.

— În sfârșit, prea cucernicul va face lecțiile de Religie. Și din gura cui pot curge mai cu miere vorbele limbii materne decât de pe buzele unui preot? . . . Vei fi profesor de Română! Mai ales că noi toți, profesori și elevi, ca Români, trebuie să știm românește!

— Facă-se voia Domnului, fiule, căci toți sântem datori să lucrăm în via Domnului, fiecare după puterile sale — se pocloni Părințelul.

— Iar mie—reluă Gavrilă cu un ușor oftat îmi rămâne partea cea mai modestă: Muzica! Dar nu mă dau în lături, căci vreau să întretin viu în sufletul elevilor cultul sacru al artei! . . . Și, fiindcă eu sunt cel mai umblat dintre noi toți . . . am fost prin Turcia, am umblat prin Bulgaria, am petrecut printre Unguri, am suferit de foame la Austrieci . . . Unde nu împinge războiul pe un biet prizonier? Ba chiar în Germania am fost, unde am cântat vreo doi ani în faimoasa orchestră dela „König Karl“, cel mai de lux restaurant din Lipsca . . . Voiu predă tot eu Știința călătoriilor, Geografia . . .

Acum, fiindcă Geografia se înrudește de aproape cu Istoria precum și la carte scrie — agitând cartea Ministerului Instrucțiunii — mă văd nevoit să fiu și profesor de Istorie.

— Bun și aprobat! — zise avocatul, — Dar cum rămâne cu Germania?

— Nu v'am spus? — se miră Gavrilă. — Predă cine știe Germania.

— Adică? — mormăi Conu' Naie.

— Eu, iubitu'le, tot eu; că doar am fost atâția amar de ani în Germania, în căutarea adevăratei mele vocații.

— A, da! — replică infundat „doftorul“. — Orchestra dela „König Karl“ din Lipsca.

— Cât pentru Desemn și Caligrafie — schimbă vorba Gavrilă — l-am angajat pe Gheorghiuță zugravul, ăldene-a zugrăvit biserica cea nouă, că se uită ceasuri întregi la ea cucoanele venite întrădins dela București. Tot el va face și pe Secretarul: mai aduce o cană cu apă, mai bagă un lemn în sobă, mai sună clopoțelul, mai dă cu o mătură pe jos ori șterge un praf pe scaune și pe mese. De! o face și el câte ceva la cancelarie, că nu degeaba mănâncă omul o pâine. Și apoi, pentru treburi mai grele, va mai cheama și el câte un elev - doi, că doar n'o să măture singur clasele sau să spargă lemne! Iar în ce privește

«Gimnastica, o poate face oricare dintre Dumnevoastră, căci fiecare a sărit pârleazul la vremea sa — sfârși Gavrilă cu dulceața, ca să-i îmbuneze.

— Apropos de clas' — zise nenea Ifrim — toate ar fi bune cum le puseși dumneata la cale. Dar, vorba e, n'avem local!

— He, he! Dumneata să fii sănătos! Dar hanul cel părăsit al lui socru - meu dela răspântie ce hram ține, hai?

— Bă să mă ierți — se răsti D-l State — N'am să mă muncesc eu cu copiii câtu-i ziulica de mare, ca să plătesc chirie soacră-tii!

— Ei asta-i! Plătește Statu, domnule, Ministeru!

— Așa da, taică, așa da! — aprobă părintele mai mult în gând.

— Apoi, am nădejdea ca în scurtă vreme să putem pune piatra fundamentală a propriului nostru local. Până atunci însă, alta este greutatea! Ne trebuie un director: un licențiat sau un asimilat cu licențiatul, de pildă un absolvent al unei instituții superioare de Muzică ori Artă. E drept că d-l avocat Ifrim e licențiat, dar în Drept! Și Dreptul . . . hm! nu contează. Trebuie ceva serios: Litere, Științe, Arte . . .

— Dela König Karl bunăoară! — mârâi cu parapon avocatul.

— Desigur! Și de-acolo! — zise luminându-se la față Gavrilă Ocheșel. Așa că, probabil, eu voi avea onoarea să fiu directorul școalei și prezidiul Dumneavoastră.

— Care va să zică — se minună părintele Pricopie, — facem gimnaz!

— Facem, părinte, de ce să nu facem? — replică D-l State ca de un lucru prea de tot natural.

— Adică l-am făcut! — întări Gavrilă. — Și să mai vină un chil — strigă el prin ușă către cârciumar.

Apoi, către tovrășii săi de muncă cu aplomb: — Eu plătesc!

. . . Intr'un târziu, plecară cântând și legănându-se pe trei cărări: legănându-se pe ei și legănându-și visurile în jurul noii lor misiuni de apostoli și luminători ai Neamului . . .

. . . Numai Grivei rămase în urmă, singur și trist, cu ochii afundați în orbite, privind departe pe urma celor cinci tovarăși . . . și ascunzându-și coada între picioare . . .

* * *

Și a fost să fie, după câteva luni.

Mare zarvă pe micul peron al minusculei gări din marginea fericitului orașel. Lume multă, zarvă, cucoane și domni, toate notabilitățile orașelului, ba chiar prefectul județului: venia însuși Ministrul Școalelor pentru a pune piatra fundamentală la noul templu al culturii românești. Dealungul peronului se plimbă agitat, în plină emoție, directorul Gimnaziului, Gavrilă Ocheșel zis Măcelaru, care va avea să țină un discurs . . .

Iar a doua zi, se putea ceti într'un mare ziar din Capitală, o spirituală dare de seamă asupra grandioasei serbări din fericitul orașel.

Și, în extenso: cuvântarea Ministrului și discursul Directorului de gimnaz, viitor Liceu — dea Domnul! — pentru fericirea și progresul aceluia ținut, Domnul Gabriel Matzelariu — Oquesshell, laureat al Academiei de Inalte Studii Muzicale König Karl din Leipzig.

Semnăt „Etienne Ephraim, professeur et avocat“ . . .

Grevat

NUNTA

(Fragment)

Prin alte scrisuri vechi și prăfuite
De-ți căuta, afla-veți înșirate
La nuntă cele multe întâmplate.
De sama lor nu-s vorbele-mi smerite:

Dar în popor, precum știm că se spune
Păstratu-s'au o samă de cuvinte
Despre 'ntâmplări ce fost-au mai 'nainte
Și le-am luat din gloată, rele-bune:

Spun, mândră că era atunci Domnița
S'o'nghiți din *lingură* 'ntr'o sorbitură,
Că de n'a pus-o Făt-Frumos la gură
Era, că el bea apă cu *cofița*.

Și mai spun alții că de'ncurcătură
Ușor s'a deslegat voinicul nostru:

A prins Domnița'n brațe și-apoi ostru
A început s'o soarbă . . . dela gură.

Că 'ndată fost-a pus să 'mpărătească
Și sfetnicilor datu-le-a de știre
Că bătrânețea cere îngrijire,
Și voe datu-le-a să și-o 'ngrijească.

D'ăsa-i norodul, multe le scornește
Adaos pentru cele ce culege —
De-i adevăr ori nu, el nu le-alege,
Ci după firea-i și le potrivește.

Precum a fost nu știu, dar văd ce este
Și cred, pe lângă-o gingașă Domnița
Și Făt-Frumos de 'mpărătească viță
De n'ar fi babă, n'ar fi nici poveste.

Barbu Pruteanu

Mandatarul din Humor

(1809)

[Sfârșit]

Dar pecând administratorii domeniilor din Rădăuți, Frătăuți și Solca izbutiră intrucâtva să facă față ordinului primit dela stăpânii lor de a trimite „volintiri“ cu sila din ocoalele lor pentru oștirea împărătească sfărâmată, „mandatarii“ sau „felvalterii“ ocoalelor din Bucovina de miazăzi, n'avură de fel noroc să-și arete patriotismul lor prin trimiterea în bătaia tunurilor și la moarte sigură a țăranilor români, fără arme, fără bani și fără pâne, spre a salva stăpânirea unui împărat străin . . . Sătenii din acele vremuri, dintre cari cei mai bătrâni își amintiau încă de stăpânirea moldovenească ce li se înfățișa mai frumoasă, ca orice trecut, care pentru om totdeauna îi mai frumos decât prezentul, fiindcă „trecutul e tinereța și fericirea“, nu se putură nici decum hotărî să plece la peire de dragul „Neamțului“, care le luase aproape totul, țară, libertate și avut, fără a le da în schimb nimic.

Mai pica în cumpănă și faptul că slujbașii stăpânirii austriace îi uriau pe acești țărani români, cumiști, buni și blânzi ca

niște mucenici, batjocurindu-i și tratându-i fără omenie, ca pe niște oi, bune numai de tuns. Și ura și neomenia acestor slujbași venetici și străini aduși de vânturi, fără nici o legătură sufletească cu această țară românească, *nă-i putură însufleți și îndupleca până la jertfe de sânge pe țăranii noștri băstinași* cari nu-și părăsiseră nicicând pragul casei și satul, unde se treziră la dezmiardările limbii lor „moldovenești“ și crescură în sărutările soarelui, iubindu-și glia părintească și înfloritele lor grădini.

Ținuta dârză și conștientă a sătenilor noștri față de răscăcările războinice ale Austriei din anul 1809, se vede mai ales în hârțiile vechi ale stăpânirii *din Humor*, îndeosebi în rapoartele „*Felvalterului*“ *austriac Hager* din acest ocol administrativ.

Acest zelos administrator al *Humorului*, îndată ce primi porunca „Căpitanului cercual al Țării“, privitoare la recrutarea voluntarilor pentru oștirea împărătească, trimite în 10 Iunie 1809 către toate satele din ocolul său următoarea proclamație oficială:

„Mai bine de 30 ani trăim sub scutul blândeii și dreptei stăpâniri nemțești! Legea a asigurat avutul vostru, iar marele și iubitul nostru Impărat Franz I, a asigurat hotarele noastre de orice năvălire dușmană. Înainte de 12 ani s'au fost apropiat de granița noastră câțiva Poloni; dar locuitorii bucovineni le-au eșit înainte la graniță, și dușmanul n'a cutezat să neliniștească țara noastră.

„Și acuma s'au adunat câțiva oameni de acest fel în Galiția.¹⁾ Ei însă n'au cutezat până acuma să neliniștească și hotarele Bucovinei, iar noi putem locui liniștiți în *bordeiele noastre*. Dar cu cât ne credem mai la adăpost, cu atât mai prevăzători trebuie să fim pentru susținerea păcii.

„Vă poruncesc deci, pe temeiul poruncii primite dela Kreisamtul (administrația cercuală) a Țării, ca să vă adunați la Humor spre a vă apăra granița și femeile și copiii voștri.

„Dar fiindcă nu sânt de trebuință toate puterile țării, ci numai câțiva, puțini, *satul* să trimită până mâine seară **40** oameni înarmați cu coase, **40** înarmați cu puști, și 4 călăreți.

„Din ziua în care se va înfățișa fiecare în Humor, va căpăta câte 15 crețari pe zi pentru hrană, și fân și ovăs pentru cai.

„Nădăjduesc că veți alerga cu bucurie să apărați granița sub conducerea direcătorilor voștri.“

¹⁾ Aluzie la armata leșească, comandată de prințul Poniatowski, care intrase în Galiția.

„De vă iubiți împăratul, femeile și copiii voștri, nu-i veți lăsa pe cei câțiva oameni cu capul inferbântat să neliniștească toată țara după ce împăratul nostru l-a bătut cu desăvârșire pe *Franțuz*¹⁾ împreună cu toată puterea sa, care neliniștia granița Germaniei.

Să nu credeți că Rușii sânt dușmanii noștri, cum au vestit o seamă de oameni. Ei sânt adevărații noștri prieteni.“²⁾

Dar acest apel amăgitor și plin de neadevăruri mai ales în cele ce se referiau la desnădăjduita situație militară a Austriei, umplu paharul amar de suferinți al țăranilor români, mereu apăsați de cătră „felvalteru“-l lor cu „lucru boieresc“, cu feliurite dări și rechiziții grele și neobicinuite și cu corvezi fără de sfârșit.

Mai ales țăranii din ocolul dominiului Ilișești, și anume satele *Ilișești*, *Capucodrului*, *Berchișești*, *Corlata*, *Baiășești* și *Dragoești*, se ridicară ca un singur om împotriva poruncii din 9 Iunie 1809 a stăpânului lor dela Humor. Se adunară cu toții la „cislă“ în *Capucodrului*, noaptea, în taină, căci orice adunare era oprită, și aici hotărîră să nu dea *niciun om* pentru oștirea împărătească.

Hotărîrea viforoasă a acestor 7 sate fu așternută apoi pe hârtie, scrisă cu veche slovă românească de cătră preoții lor, iscălită și pecetluită cu pecetile vornicilor sătești și trimisă printr'un „*hargat de crâsmă*“ cătră „*preacinstita stăpânire la Humor...*“³⁾

Și ce-au scris aceste 7 „*grămezi*“ *stăpânirii lor dela Humor*, să ni arate mai jos însași vechea lor hârtie, în care se oglindește atât de bine viața de oameni năcăjiți ai satelor noastre din acele vremuri, muncitori cinstiți și supuși ai gliei strămoșești, de ale căror numese leagă întâmplări și tragedii istorice tot atât de vrednice de amintirea noastră, ca și întâmplările „mari“, militare și diplomatice, după luptele date și tratatele încheiate în vremea marelui „*Franțuz*“ Napoleon *Bunăparte*.

„Noi toți locuitorii satelor mai jos iscălite, drept arătăm, că la aceste locuri ne-am trezit de mulți ani, adecă dela nașterea noastră. Și am fost mai întâi supt împărăția Turcului, apoi împăratul Moscalului a venit peste noi, și noi iarăși am fost supuși.

1) „*Franțuzul*“ = Napoleon Bonaparte.

2) Apelul original din dos. Corpului de voluntari, act, 627 / 809 în Arhiva Statului din Cernăuți.

3) Dos. cit. act. Nr. 630.

Și iarăși, vrând Dumnezeu, a venit peste noi și prea înălța Impărăția aceasta, care ne stăpânește astăzi, și noi *am fost supuși și sântem* la toate.

„Dările de bani, și *salahoriile* de lucru, și *adetul* prea cinstitei stăpâniri, adecă a lucra zile după obicei sau a da bani, toate acestea nu ne-au scârbit.

„Ne-am silit cu toții spre împlinirea poruncilor, dupăcum ne-a fost datoria, țărani fiind și lucrători de pământ, cu caii cu boii și cu lucrul mânilor, care cum ne-a fost puterea.

„Osebit de acestea, am fost obicinuiți, dela trezirea noastră în aceste locuri și sate și așezări, să lucrăm 12 zile, să dăm *caleap* și *găini* stăpânirii și să dăm bir împărătesc.

„Și am dat acest *bir* din așezarea prea înaltei Impărății *câte 4 lei 5 crețari* de fiecare gospodar, pânăce ne-am văzut adăugându-ni-se banul birului de a ajuns la *9 lei și 14 crețari* de fiștecare gospodar bun.

„Deosebit de acestea am mai dat și altă dare, numită *ciăpărit*, câte 30 crețari de fiștecare suflet trecut de 15 ani, fecior sau fată, și gospodariul asemenea. Apoi *pâne, săcară, orz, ovăs, fân și încă și bani*.

„Și noi grămezile nu ne bănuim, nici ne pare rău de acestea, ci cu voie bună le-am dat, auzind că sânt de trebuință pentru *oștire* la aceste vremuri de apărare. Și nu ne bănuim prea înălțatei Impărății de cele date pentru apărare de asupritorii vrăjmași, Franțuji.

„*Dar de această poruncă ce ne-a venit acum, ca să ieșim noi, proștii țărani*, lucrători de pământ neobicinuiți cu lucrurile ostășești, la granița Galiției, și să stăm noi cu *bățul înaintea tunurilor, puștilor și a sabiei acelor vrăjmași, nu sântem vrednici și rău ne am supărat de aceasta*.

„E mare jalea noastră, a țăranilor, văzând sminteala prea cinstitelor scaune și a magazinelor împărătești din Galiția. *Dar nu putem merge noi împotriva dușmanilor, nefiind în regulație oștenească*. De aceia ne rugăm prea cinstitei stăpâniri, să binevoiască a ne ierta de această poruncă. Așa poftim noi mai jos iscălitele grămezi.

În Capu-Codrului la 31 Mai st. v. [12 Iunie st. n.] 1809¹⁾.
Urmează apoi numele și pecetile satelor.

¹⁾ Dos. cit. act. Nr. 496/809 și Praes. A. Nr. 1559/809 în Arhiva Statului, Cernăuți.

Ziua de 12 Iunie 1809 fu o zi nespūs de tristă și de dureroasă pentru Neamțul Hager, mandatarul dominiilor din districtul Humorului. O groaznică mânia îl cuprinse, după ce-i primise în această zi pe solii satelor de sub ocârmuirea sa, cari îi aduseră răspunsuri scrise din partea sătenilor, știri și rapoarte tot mai rele și mai pline de duh răzvrătit. Cu mâna tremurândă de supărare și de ură împotriva țăranilor români așternu pe hârtie, cu litere gotice, lungi și ascuțite, următorul raport către șeful său dela Cernăuți, consilierul aulic Platzer, căpitanul cercual al Bucovinei :

„În credința mea tare, că supușii acestui domeniu vor rămânea credincioși făgăduinței lor și vor urma de bună voie glasului patriei acuma, când e nevoie de ajutorul lor, punându-se la granițele Bucovinei, le-am trimis proclamația alăturată și am hotărât totodată, câți pușcași, călăreți și oameni cu coasele putea da fiecare sat din mijlocul său.

„Prin aceasta credeam, nu numai că voiu împlini porunca Domniei-Voastre, ci că voiu da chiar o pildă îndemnătoare pentru toți ceilalți locuitori ai Bucovinei, arătând cât de supuși sânt locuitorii acestui domeniu Domnitorului Țării, când acesta are nevoie de dâșii.

„Dar să mă ierte Domnia-Voastră, că *rușinat și adânc măhnit* trebuie să mărturisesc, că *în cei 14 ani*, de când locuiesc pe pământul Bucovinei, încă n'am *studiat pe deplin și n'am cunoscut* în întregime *mentalitatea* și caracterul locuitorilor de aci.

„Abia acuma am dobândit convingerea, spre rușinea mea, că locuitorii Bucovinei sânt *fără caracter și fără simț* de onoare, ci dispuși numai la robie veșnică. Prin urmare ei mai degrabă se lasă să fie jefuiți și să li se batjocurească femeile și copiii decât să-și apere hotarul și avutul.

„Cete întregi de săteni au venit la Administrație și-au declarat în ton răzvrătit că mai *degrabă trec pentru totdeauna în Moldova*, decât să se ducă la apărarea granițelor.

„Mai ales s'au distins în această purtare satele *Berchișești și Vama*, precum și vornicul din satul *Frumosul*. Aceștia au purtat cârma și au ațâțat nesupunerea și neascultarea în domeniul întreg. Ba satul Vama a mers chiar așa de departe, că a întors înapoi acasă pe toți cei 35 pușcași călăreți din domeniul Câmpulungului, cari veniseră până la Vama cu forestierii de acolo. Această nesupunere fu sporită încă și de către cele 20 familii de Nemți

din Humor, cari primiseră poruncă, să trimită 2 pușcași din mijlocul lor.

„Acești Germani au făcut de rușine numele de „German“ și au dat *cea mai rea pildă naționaliștilor*.¹⁾

„Sătenii din *Ilișești*, unde sosiră soli anume trimiși din *Bosancea* ca să îndemne la nesupunere, le-au declarat coloniștilor germani de acolo, dupăcum mărturisește vornicul lor, că le vor aprinde casele îndată ce ar ieși din sat plecând să apere granițele.

„În această amenințare s'a distins mai ales *preotul cel tânăr* de acolo.

„Toate străduințele mele au rămas zădarnice și neluate în seamă. Am câștigat numai atâta, că am cunoscut pe deplin caracterul adevărat al unei națiuni, care e curajoasă numai la pradat și la răscoală.

„Și ca să aibă Domnia-Voastră o dovadă despre cele spuse de mine, alăturerez acestui raport declarația scrisă ce mi-au trimis-o azi, la oarele 6 seara, printr'un hargat de crâșmă de rachiu și fără iscălitură, 7 sate. Asta dovedește nu numai starea sufletească a supușilor, ci-i și o dovadă, că satele *s'au adunat la un loc*. Ori de nu se cuvine ca această faptă a supușilor, cari se bucură de cel mai mare scut și n'au simțit până acum deloc sarcina războiului, să fie pedepsită, o las la judecarea D-Voastre.

„Spun numai atâta: *Dacă Moldovenii de aici pot face fără nici o frică de pedeapsă orice nelegiuire, atunci ei vor deveni pentru noi mult mai groaznici decât chiar Polonii*“.²⁾

„Dar precum am adus la cunoștința Domniei-Voastre faptele cele rele ale supușilor — își continuă mai departe Hager raportul — așa mă simt dator să amintesc de satul *Bucșoaia*, care are numai 15 familii, și totuș a trimis din mijlocul său 2 pușcași, iar locuitorul *Venin* din acest sat și *Grigoraș Vacaru* din *Mănăstirea Humorului* au trimis pe cheltuiala lor câte un călăreț și chiar cavaleriști învățați, cari fură trimiși la Cernăuți cu brigadierul silvic Sch Mayer de aici. Rog ca aceste comune să fie lăudate, iar celor doi supuși, Venin și Vacaru, să li se trimită medalii, pe cari slujbașii de aici le vor plăti cu drag erarului.“³⁾

¹⁾ Idem, doc. citat.

²⁾ Doc. citat.

³⁾ Idem.

Astfel își încheie cătrănitul mandatar dela Humor raportul său.

Noroc de biata Austrie, că „războiul“ ei din Galiția nu mai dură mult.

În 18 Iulie 1809, generalul austriac Bicking, sub comanda căruia luptau și „volintirii“ Bucovinei în Galiția, fu încunjurat din toate părțile de Poloni și silit să iscălească o convenție, prin care se dădu voie corpului bucovinean de voluntari să se reîntoarcă în Bucovina, dar condiționat, că până la încheierea păcii, nu vor mai lupta împotriva Francejilor.

În 15 Octomvrie 1809 s'a și încheiat acest războiu prin pacea dela Viena, prin care se impuseră popoarelor Austriei sarcini materiale foarte grele, sarcini pe cari trebui să le poarte și populația Bucovinei.

Simion Reli

De fecioru carle ș-a tot craițari dat

Poveste în dialect istro-român*)

O maie vut-a un fil'. Și ia siromaha vut-a samo devet craițar. Ahmoce dat-a trei craițar lu fil'u și-l' zice maia: — Âmne, sinco, păre duce; trei craițar de păre. —

Și ie afle pre cale un om carle porte brecu ă n măr și-l' zice cela fecior: — Iuve tu porți cesta brec? — E omu-l' zice ke-i betăr, ke-l va duce ă n grope (ali: ă n șcul'e). Și ie zice: — Na-ț trei craițar pre brec. De tu brecu miie. —

Pac ie vire case cu brecu și maia ă l ăntrebe-zice: — Dus-ai păre? Ke ren poghini ¹⁾ de fome. —

Ma ie rate cărele ²⁾!

Și zice maia: — Na-ț inke trei craițar și nu face odmen'e ma duce păre! —

Și ie mere pre cale cătra copt'or (ali: ă n părarie ³⁾), ă n pèkn'ite) za duce păre. E ie-niurbat-a un om ki porte macica ă n măr. — Na-ț trei craițar. De tu miie macica. —

*) Pentru grafie cf. „Făt-Frumos“ 1927, 144.

¹⁾ Etimologia: croatul *poginuti*; cu aceeași accepțiune în frazele: „Tu n-ari frike ke-r poghini (ke ver muri de fome)“ Iosif Popvici, *Dialectele române din Istria* II, 62; „Mai vol'esc îi, nego de sabl'e poghini“ ibid. 9.

²⁾ Va să zică atestarea lui *căre* alături de *brec*!

³⁾ Interesant derivat din *păre*!

Mușaaat! Macica case dus-a! **Și maia-l** ăntrebe:

— Dus-ai, sinco, păre? —

— Maico moia, io-m dus macica! —

E maia zice: — Dracu laie ⁴⁾ tire și macica și brecu! Noi ren sigurno de fome muri. Inke am trei craitar, și na-ț, sinco, și nu face⁵⁾, nego du păre ke-i ne fome. —

Și mere fil'u duce păre. Și ămbatit-s-a pre un om carle bruse colățu. Și zice cela fecior: — Ce-r tu cu cesta colăț⁶⁾? —
— Ancea-i o cacike ke voi vo ucide. — Și ie-l' daie trei craitar pre cela colăț.

Și ie dus-a case colățu cătra maia. Și-l' zice maia: — Poghini-ren, sinco, de fome... — Tac!, maico; va Domnu juta! —

Și maia ramas-a case și brecu și maciăcu. E fil'u mes-a pre cale ămna. Și-niurbat-s-a pre o mare cacike. Și ke-l' zice: — Ce rei tu rad dela mire c-ai tu șcapuleit (ali: ociuveit⁷⁾) a me fil'e? —

E cela fecior zice: — Io nu reș rada niș se nu cela diamantin ce ari tu ăñ⁸⁾ cap. — Și ie l-a dosegnit⁹⁾ dela cacica.

Și vire ie case cu cela diamant și nuște pomislit-a... Și tot ce-a pomislit l'a zaino verit. Pomislit-a cali, carote, de tot ăñ lume... Și tot l'a verit, tot a dobândit.

O damarețe ie zice lu maie: — Maico moia, ămne tu cătra cela țesar și zi-l' ke se ie re da miie a se fil'e, ke io m-oi ănsura dupa ia. —

Și cea fete-l' zice: — Se ari tu ca și me ciace bogatie, io te voi marita¹⁰⁾. — Și-l' inke zice fraierița, fil'a lu cela țesa-

⁴⁾ Pentru acest conjunctiv fără conjuncție cf. S. Pușcariu, *Studii itroromâne* II 177.

⁵⁾ De întregit, poate: „Nu face odmene“.

⁶⁾ Colățu e parul cu care se sprijinește butucul de vie. Pentru etimologie cf. croatul *kolje*, subst. colectiv = „țarușerie, Pfahlwerk“.

⁷⁾ Etimologia: croatul *ocuvati* a scăpa, mântui“.

⁸⁾ Pitorescă întrebuintare a prepoziției *ăñ* (= „pe“) ca în dacoromână: *pune-ți pălăria ăñ cap; cade ăñ genunchi; pun inelul ăñ deget* etc.! Cf. pendant-ul: „l'-a hitit bareta din cap“ I. Popovici II 27.

⁹⁾ Povestașul Cărțulici mi-a lămurit plastic înțelesul verbului *dosegni* făcând o mișcare de săritură în sus și de apucare, deci înțelesul ar fi: „sar în sus și apuc“. — Pentru etimologie cf. croatul *segnuti* se = „a întinde, a răvni după ceva“.

¹⁰⁾ Interesantă construcție și semantică a verbului *marita*!

ru: — Io-i veri cătra tire vede se tu ari stan'a¹¹⁾ ca și me ciace. —

Ma ie, cu cela diamantinu vut-a ciude mai mund nego țesaru. Și ia l'i s-a obecit za marita.

Și-nsurat-s-a! Și ure do nopt a scupa bire durmit... Pocele o zi cea fete ăl' cante pre cap și cum ăl' pre cap biste ăl' ăntrebe: — Cu ce tu faci țăsta bogatie? — E ie, bedastu, spus-a tot lu mul'ere!

Ahmo, nopta când a zădurmit omu l'ei, samița furat-l'a cela diamantin și mes-a k'a. Propadit-a crstianu bogatia și caroțele și casele, și verit-a ca și fost-a siromașno manke. Și mai-ăntrebe¹²⁾: — Sinco, fome mn'-e! — Brecu -ntrebe: — Gospodare fome-m'n-e! — Și macica ăntrebe: — Fome-mn'-e! —

E ie zice: — Taciaț! Va Domnu juta! —

Ahmoce pogovore-se brecu și macica: — Hă -zice macica — ia scapat-a cu cela diamant preste Mare-Negre! —

Și brekiciu zice: — Ala, homo cătra ia! — Și maciăcu zice: — Tu ver sta natento pringa cea mul'ere e io-i omoci¹³⁾ coda ăntre ul'e și l'oi traje cu coda pri su nas... Că ia kih-nire¹⁴⁾, diamantinu-l' va cade... —

Și mes-a brecu și cu maciăcu din cela diamantin...

Kihnit-a samița e brecu-l laie k'a diamantinu și poscapeit-a k'a. Maciăcu dupa brec... și-l' vike: — Tu nu rei fost valei făr de mire! — Ni tu făr de mire! — ăl' odgovore brecu.

Ahmoce viru iel' amindoi la Negre Mare, brecu și maciăcu. Și brecu staie la ape e macica-l' zice: — E ce drac, stai? Homo renke! — Pac macica l-a zeiezdit pre hărbăt za prit trece preste mare...

E când a fost ăntre mare, macica vrut-a cade¹⁵⁾ dispre brecu

¹¹⁾ Înțelesul cuvântului „stan'a“ lămurit chiar de povestașul Cărșulici cu „casa, stal'a și campan'a.“ Pentru etimologie cf. croatul *stan* = „staniște, locuință, cinii, acareturi.“

¹²⁾ Deci ăntrebe cu accepțiunea „zic“! Cf.: „și ia vede o mușate și mare case și ia-ntrebe: Ancia rent'e ie o mușate case.“ I. Popovici II 34.

¹³⁾ Etimologia: croatul *omucitise* = „a se umplea de făină.“

¹⁴⁾ Etimologia: croatul *kihnuti* = „a strănuta“.

¹⁵⁾ Pentru reflexul de condițional arhaic *vrut-a cade* = „era (cât pe ce) să cadă“ cf. precizările mele din „Revista filologică“, Cernăuți 1927 I, 208 (Exemplul citat acolo nu-i cel mai bine ales!). Citez astăzi încă următoarele atestări:

e breu cu gura zaporini-vo¹⁶) nazat nea staie pre hărbătu lui. Cea vote diamantu cazut-a ăn mare din gura lu breu... E breu cu moreit-a duce macica ăn crai. Verit-a ăn crai; breu hitit-a macica pre pemint (ali: ămprevale) și zice: — Ioha¹⁷) no, ce ren ahmoce face!! Cum ren noi la cela diamant din fundu de mare!! — E macica s-a ărs: — E! Lucre cum știți! —

Cea vote verit-a din fundu de Mare-Negre cacica. Vezut-a ke-i breu jalostăn și maciăcu se ărde. Zecopeit-s-a¹⁸) ăn dămbine dimboco și dus-a diamantinu fare. Când ia l-a spustit¹⁹) din gure ăn crai, macica l-a val'e zgrabit²⁰) și fuje... Și macica fuje cătra gospodaru za pohvali-se²¹) ke ia a recopereit diamantu, ke-i ia brave. . . .

E breu vike: — Tu nu rei fost valei făr de mire! E macica-l' risponde: — Ni tu făr de mire! — E gospodaru zis-a: — Ni io făr de voi tustrei! . . . —

Și cela gospodaru poșnit-a nazat face mare bogatie, mai mare nego manke vut-a.

Tunce fil'a lu țesaru viraveit-a cătra se om, ke nea vo laie cătra sire . . . E omu-l' odgovore — Tu mn'- ai dosta huie²²) facut! Io-i te la când . . . voi mere pipele face²³)... —

Auzită în 21 August 1927 dela Ioje Cărțulici, zis și Corenițu, din Susn'evița (semi-cărturar de 64 ani).

„Și ve davu ști c-am vrut muri, ma-m ie mai bire“ (= Și vă dau de știre că era să mor, dar mi-i mai bine) acelaș loje Cărțulici într'o scrisoare din 5 Nov. 1927 adresată subsemnatului; „Și ia c-a vrut vek' muri“ (= Și ea era acu să moară) în povestea „Cât av trei fraț proveit“ auzită în 7 Septembrie 1927 dela Anton Doricici Martinina (de 30 ani) din Jeliăni.

¹⁶) P. etimologie cf. croatul *porinuti* = „împinge înapoi.“

¹⁷) Cf. verbul „iohkei“ = a se văieta, a se vâicăra.

¹⁸) Deci verbul „zecopei“ (din croatul *zakopati*) înseamnă și „a se scu-funda (sub apă)“, nu numai „a îngropa“.

¹⁹) Etimologia: croatul *spustiti* = „a slobozi.“

²⁰) Etimologia: croatul *zgrabiti* = „a apuca, înhăța.“

²¹) Etimologia: croatul *pohavaliti se* = „a se lăuda, a se mândri“.

²²) Etimologia: croatul *huia* = „dojană, cârtire, ocară, înjurătură, blestemăție“ (cf. dacorom. *huiet*, *vuiet*!)

²³) Traducerea literală: „Când voi merge să fac pipe de fumat“ (cari pot fi și de lut. . !); expresie idiomatică cu înțelesul: Când voi fi oale și ulcioare. — În povestea *De grofu și de țiganu*, auzită în 8 Sept. 1927 dela Mate Doricici Martinina (cărturar de 42 ani) din Jeliăni, e atestată locuția sinonimă: „Acum ver îi olele cârpi“ (= Acuma te-i duce să cârpești oalele — cari și ele-s de lut . . ca și omul mort . . .).

T R A D U C E R E A

Despre feciorul care și--a dat toți banii

O mamă a avut un fiu. Și ea sărmana a avut numai nouă creițari. I-a dat acu mama trei creițari fiului și-i zice: — Du-te, fătul meu, de adă pâne; (iată) trei creițari pentru pâne. —

Și el află în cale un om care duce în brațe un câne și-i zice feciorul cela: — Unde duci cânele ista? — Și omu-i zice că-i bătrân, că vrea să-l ducă la groapă (sau: în gaură). Și el zice: — Na-ți trei creițari pe câne. Dă-mi mie cânele. —

Vine apoi acasă cu cânele și maica-lîntreabă, — zice: — Adus-ai pâne? Că o să perim de foame. —

Dar el arată cânele!

Și zice mama: — Na-ți încă trei creițari și nu face altminteri, ci adu pâne! —

Și merge el pe cale la brutărie (sau: la pitărie) pentru a aduce pâne. Și întâlnit-a un om care duce în brațe o pisică: — Na-ți trei creițari. Dă-mi mie pisica. —

Frumoooo! Adus-a el acasă pisica! Și-l întreabă mama: — Adus-ai, dragă, pâne? —

— Mamă dragă, am adus o pisică! —

Și zice mama: — Dracu să te ieie pe tine și pisica și cânele! De bună seamă o să perim de foame. Mai am încă trei creițari, și na-ți, dragă, și nu fă (altminteri), ci adu pâne că ni-i foame.

Și merge fiul să aducă pâne. Și întâlnit-a un om care ascute un par. Și zice feciorul: — Ce vrei să faci cu parul ista? —

— Ice-i o rață; vreau s'o ucid. — Și el (flăcăul) îi dă trei creițari pe parul cela.

Și adus-a el parul acasă la mamă-să. Și-i zice mama: — Peri-vom de foame, băiete . . . —

Și fiul zice: — Taci, mamă; va ajuta Dumnezeu! —

Și mama rămase acasă și cânele și pisoiul. Iar feciorul a pornit-o la drum. Și 'ntălnit-a o rață mare; că-i zice: — Ce-ai pofti tu dela mine că mi-ai scăpat (sau: mântuit) fiica? —

Și zice feciorul: — N'aș pofti nimic, fără numai diamantul pe care-l ai în cap. — Și (dintr'o săritură) l-a și apucat dela rață.

Și vine el acasă cu diamantul cela și s'a gândit la nuș-ce.. Și-ori-le-ce se gândia, îi venia îndată. Gânditu-s'a la cai, căruțe,

de toate cele în lume . . . Și totul i-a venit, totul a dobândit.

Într-o demineață zice el către maică-sa: — Mamă dragă, du-te la cutare împărat și zi-i că dacă vrea să-mi deie mie fata, eu m'oiu însura cu ea. —

Și fata ceea-i zice: — Dacă ai tu bogăție ca și tatăl meu, m'oiu mărita după tine. — Și-i mai zice fata pețită, fiica împăratului celui: — Am să vin la tine să văd ori de ai staniște (gospodărie) ca tatăl meu. —

Dar cu diamantul cela el a avut mult mai mult decât împăratul. Și ea îi făgădui că se va mărita.

Și s'au cununat! Și vreo două nopți au dormit binișor la olaltă . . . Pe urmă într-o zi fata ceea îi caută în cap și cum îi caută în cap, îl întreabă: — Cu ce faci averea asta? — Și el, prostul, îi spuse muierei totul!

Și acu, noaptea, când bărbatul ei dormia dus, muierea i-a furat diamantul cela și-a spălat putina. Prăpădit-a omul averea și căruțele și casele, și ajuns-a sărac cum fuse mai înainte. Și mama-i zice: — Fătul meu, mi-e foame! — Zice și cânele: — Stăpâne, mi-i foame! — Și zice pisica: — Mi-i foame! —

Iar el zice: — Tăceți! Va ajuta Domnul! —

Se sfătuește acum cânele cu pisica: — Ehe! — zice pisica — ea a tulit-o cu diamantul cela peste Marea-Neagră! —

Și cățalandrul zice: — Îraa, haidem la dansa! — Și zice pisoiful: — Tu vei sta cu băgare de seamă pe lângă muierea ceea și eu mi-oiu muia coada în unt-de-lemn și i-oiu trage o coadă pe sub nas . . . Când a strănuta, i-a cădea el diamantul . . . —

Și pornit-a cânele și cu pisoiful după diamant . . .

Strănutat-a codana și cânele apucă diamantul și s'a cam mai dus. Motanul după câne . . . și-i strigă: -- Nu izbândiai fără de mine! —

— Nici tu fără de mine! — îi răspunde cânele.

Vin ei acuma amândoi la Marea-Neagră, cânele și pisoiful. Și cânele stă (se oprește) lângă apă și-i zice pisica: — Da ce dracul, stai? Haidem înainte! — Apoi pisica l-a încălecat pe spinare ca să treacă peste mare . . .

Și când fură în mare, pisica era cât pe ce să cadă de pe câne; iar cânele o împinse cu gura înapoi ca să steie în spina-re lui. Atunci diamantul căzu din gura cânelui în apă . . . Și cânele a trebuit să ducă pisica la mal. Ajuns-au la țărm; cânele aruncă pisica la pământ (sau: jos) și zice: — Vai de noi, ce ne-

om face acum!? Cum vom scoate diamantul din fundul mării?!
Iar pisica râdea: — Dec! Fă cum știi! —

Atunci venit-a din fundul Mării-Negre o rață. Văzu ea că-i măhnit cânele și pisiul râde. Se scufundă în adâncul fărăfund și adus-a diamantul afară. Când l-a slobozit din gură pe mal, pisica l-a înhățat repede și fuge. Și fuge pisica cătră stăpân, să se laude că ea a aflat diamantul, că ea-i cea vrednică. . . .

Iar cânele strigă: — N'ai fi izbândit fără de mine! — Și pisica-i răspunde: — Nici tu fără de mine — Și stăpânul zis-a: — Nici eu fără de voi *tustrei!* . . . —

Și iarăși începă omul cea să facă mare bogăție, mai mare decât avusese înainte.

Atunci fiica împăratului venit-a la soțul ei, s'o ieie la dânsul . . . Și-i răspunde omul: — Destul bucluc mi-ai făcut! Te-o iu lua eu când . . . oiu fi oale și ulcioare ! . . —

Răbojul cărților

P. P. Panaitescu, *Știri noi despre Miron Costin și familia lui*. Extras din Omagiu lui I. Bianu, Cult- Naț. Buc. 1927—

Costineștii au avut întinse și multiple legături cu Polonia. Nu se știa însă până acuma că Miron Costin cronicarul, pe atunci pârcaľab de Hotin, a fost purtătorul mesagiului, cam întârziat, de urcare pe tron a lui Istrate Dabija Vodă cătră Ioan Casimir, regele Poloniei. P. P. Panaitescu ne dă acum dintre fotografiile de documente din colecția I. Bogdan, păstrată la Academia Română, textul polon al acestui mesagiu, ca și al scrisorii adresate în același timp (24 August 1662) marelui cancelar Nicolae Prazmovski, cu traducerea lor în românește: „Prea luminate Doamne Craiule, Domnul meu cel prea milistov, Din pricina deosebitelor greutăți ale începutului domniei mele nu am putut să arăt mai înainte Măriei Tale prietenie mea de vecin și supunerea, cu care sânt dator, precum și urare de sănătate și de izbânde norocoase.“ etc.

P. P. Panaitescu semnalează apoi un hrisov românesc din 30 Martie 1730, păstrat în copie printre hârțile lui I. Bogdan, în care se dau lămuriri despre activitatea lui Iancu fratele lui Miron Costin, ca pârcaľab al Hotinului. Autorul hrisovului este Meletie „starețul din schitul Hotinul“, închinat de el mănăstirii Putna. Acest schit a fost întemeiat chiar de „răposatul Iancu Costin“, înainte de 1672.

În Februarie 1678, Petrașcu Costin, fiul lui Miron, se înscria la Lwow în Frăția ortodoxă, asociația de clerici și mireni, care susținea pe atunci vestita școală slavo-greco-latină, precum rezultă dintr'un extras din cartea în care se înscriau membrii Frăției, publicat de Petruszewicz.

O scrisoare aflătoare la institutul Ossolinski din Leov ne arată că serdarul Ioniță, alt fiu al lui Miron Costin, venind în 1693 la Lwow, spre a aduce de acolo oasele lui Gheorghe Duca, avea din partea lui Constantin Duca și misiunea de a interveni pe lângă Ioan Sobieski ca să puie capăt incursiunilor unor bande polone în Moldova: „...că cetele din țara Măriei Tale adesea vin hoștește până chiar la Iași și nu numai atât, dar dela Horodenka au trimis 400 de cai deadreptul încoace să ne lovească la Iași . . .”

Vro câteva amănunte asupra mazilirii lui Constantin Duca și a fugii Costineștilor până în Cetatea Neamțului, ocupată atunci de Poloni, se găsesc în jurnalul marelui hatman Stanislav Jablonski sub data de 30 Decembrie 1695.

Al. P.

Cel din urmă Armaș — roman de I. Slavici,
Ediția „Cultura Națională” , 348 pag. 1923.

Iată o operă, care în intenție a putut fi frumoasă, dar în realitate, deși reprezintă punctul maxim de ascensiune în romanele lui Slavici, rămâne totuși o încercare nereușită: pentru că, pe măsură ce evoluiază către sfârșit, impresia plăcută de surprinzătoare ingeniozitate se șterge și se înlocuiește cu o altă impresie, de adâncă nemulțumire pentru sfârșitul brutal și nelogic al eroului principal.

În dorința de a nu părea aplecat spre niciunul dintre personaje, autorul se sărăcește sufletește. E adevărat că el rămâne obiectiv, dar personagiul principal, „cel din urmă Armaș”, care prin toate plănuitele lui însușiri trebuie să devină pe deantregul simpatice, ajunge în decursul acțiunii complet antipatic. Astfel, salvându-și obiectivitatea, autorul ia totuși o atitudine, nu direct față de personagiile sale, ci pe de-asupra lor față de lume și de viață: se deșteaptă în sufletul autorului iarăș moralistul, pe care de atâtea ori îl vedem în nuvele ca „Popa Tanda” și „Buddlea Taichii” — în paguba romancierului și poetului.

Eroul operei este Iorgu, cel din urmă vlăstar al străvechii familii Armaș.

Născut cu o ereditate turbure, dar cu un suflet bun, e crescut și educat de mama sa Elena în Apusul luminat. Pregătit pentru cultura pământului, Iorgu abia așteaptă întoarcerea în țară pentru a deveni adevărat plugar, ca și strămoșii lui. Dar revenit în București, e prins pe nesimțite în mrejele dragostei curate pentru Alina, fata proprietăresei ajunsă apoi profesoară. Fiind două lumi deosebite, aristocrația pământului și burghezia culturii Iorgu nu vrea să se gândească la căsătorie. Pe măsură ce sufletele lor se limpezesc, iubirea tot mai fermă se îndrumează către acest desnodământ, când intervine soarta în persoana verișoarei Zoe, tânără divorțată cu numeroase și înalte relațiuni. Situația se schimbă fundamental. Luând asupra-și misiunea de a-l introduce pe Iorgu în lume, Zoe afectează iubire, îl seduce și-l forțează să o ia în căsătorie. Nefericită și desnădăjduită, Alina acceptă propunerea fostului căpitan Strună, actualmente mare negustor, și proprietar și devine soția lui.

Alunecând din ce în ce în minciună și prefăcătorie și scoborînd în propriii săi ochi, Iorgu părăsește moșia și pleacă în străinătate cu Zoe, unde trăiește o viață ticăloasă, îngăduind soției sale relațiuni vinovate cu bătrânul multimilionar Zonas, în vreme ce el însuși devine amantul și al bătrânei Margot Zonas și al nepoatei sale, focoasa Clio. În sfârșit, dezgustat de viața ticăloasă ce duce și strâmtorat de datorii, Iorgu se întoarce, singur și pe nevestite, în țară, dar în acelaș timp sărac și ruinat prin intrigile și cheltuielile Zoei.

Va mai încerca Iorgu o reînsănătoșire sufletească și reîmprospătare trupească; vechia patimă pentru Alina reînvie și el are puterea să facă din ea o victimă. În calea lui însă stă Emil, vechiul prieten al Alinei, care pe vremuri dispăruse în umbră în concurență cu Iorgu Armaș. Duelul pune capăt lui Emil, iar dezorientat, „cel din urmă Armaș“ se sinucide la moșia Valea-Boului, leagănul și mormântul unei familii întregi de boieri.

Întreaga operă cuprinde cinci părți: „portretul Alinei“, „verișoara Zoe“, „jertfa credinței“, „valurile tinerețelor“ și „calea 'ntoarsă“.

Precum se vede, opera se bucură de un cadru bogat extins în timp și în spațiu, petrecându-se în diferitele și variatele medii sociale cu civilizațiile lor caracteristice: Valea Boului, Bucureștii, Parisul, Elveția . . .

Acțiunea operei, uneori stagnantă, este îndeobște vie, susținută, progresivă, abundentă în momente și episoade noi.

Totuși, opera suferă de două defecte capitale ce îndreptățesc caracterizarea cu care am început:

1. Este lipsită de o concepție precisă și unitară. Povestea vieții lui Iorgu, „cel din urmă Armaș“, indică drept concepție decăderea fatală și normală a vechii boierimi pământene prin și din cauza păcatelor moștenite, a lipsii de vlagă și de energie. De ce însă atâta simpatie, ce respiră opera, pentru boieri? De ce lumea aceasta aleasă și delicată?

Mai curând ar putea fi considerată drept concepție influența otrăvitoare a mediului bucureștean frivol și plin de vicii — reprezentat prin Zoe — asupra sufletului virgin și nebântuit, ca o apă cristalină, crescut și fecundat în contact cu civilizația și cultura apuseană. În acest caz, l-am fi vrut pe Iorgu mai viu, mai plin de viață, mai activ în lupta de prefacere și rezistență; am fi vrut mai mult contrast între cele două lumi rivale; și ar fi trebuit o mai frapantă și precisă încadrare în mediul social bucureștean!

Să fi vrut opera a ne istorisi, pur și simplu, o viață de om? Nu putem crede să fie până într'atât lipsite de seminificație ideologică atâtea contingente materiale, mai ales întruchiparea boierimii, la care însuși titlul face aluzie.

Există așadar această nelămurire, care răpește mult din nimbul poetic al romanului.

În al doilea rând, caracterizarea personagiilor micșorează expresivitatea și valoarea operei. Însuși eroul principal, deși bine conceput, este greșit realizat: Iorgu Armaș este slab sufletește, lipsit de energie și chiar de consistență morală. În toată tinerețea lui, el e purtat ca un copil de voile mamei sale; iar după moartea acesteia cade pradă viclenelor urziri ale Zoei. Este într'aceasta multă nevinovăție și delicatețe de suflet dar încă și mai multă naivitate — neputință de a pricepe și a trăi viața prin sine însuși — naivitate care e vecină cu prostia. Deaceia, o întrebare ni se impune în mod necesar: de ce trebuie să fie atât de prost? De ce să fie atât de tembel? Așa de târziu observă intrigile Zoei! Nimic din ceea ce intenționează nu realizează, nimic din ceea ce întreprinde nu desăvârșește! De ce trebuia să cadă așa de afund cu Mme. Margot și Clio? Poate, ca să se ilustreze tema moralistă a scriitorului că străinătatea e sirena și

mormântul boierimii noastre. Dar câtă impuritate înăbușe figura altminteri frumos plănuită, a lui Iorgu Armaș, spre a se satisface cu preț atât de mare, o preocupare morală!

De altfel, și celelalte personaje sunt slab realizate: alături de Iorgu anihilat ca voință, avem o mamă aproape absentă, Elena Văleanu; în timp ce lupta surdă pentru inima lui Iorgu se dă între două femei: Alina, fire fără contur și fără relief, caracter șters și lipsit de evoluție, și Zoe, destul de rafinată și măiastră în intrigă, dar prea uniformă în manifestare și aproape inexistentă din clipa triumfului.

Nici bărbații nu sunt mai fericiți creați: în sufletul căpitănului Strună e o continuă contradicție între ambiția și pasiunea lui; între caracterul său bănuitor până la brutalitate și aplecarea spre orice sacrificiu pe care pretinde că o are față de Alina; iar Emil e puțin motivat și în renunțarea lui la dragostea Alinei, și mai ales, în intervenția lui pentru a precipita desnodământul: cu apariția lui fragmentară și nemotivată ca un „deus ex machina“, Emil trebuia să pună capăt unei umbre de conflict sufletească ce începuse a lăncezi prea mult.

Dacă opera „*Cel din urmă Armaș*“ nu este minunata poezie în proză de ansamblu și mare anvergură precum se impune romanului, ea are însă câteva calități remarcabile:

1. Un spirit fin și meticulos de analiză psihologică a variațiilor stărilor sufletești, precum nașterea și dezvoltarea iubirii dintre Iorgu și Alina.

2. Minunată putere de caracterizare a personajilor mărunți și a scenelor de amănunt.

3. În această ordine de idei, vom releva ingeniozitatea de compoziție, care îmbină amintirile realității cu creațiile fantaziei prin întrebuintarea unor nume și figuri intrate în istorie, precum atâția junimiști grupați în jurul lui Titu Maiorescu; aceste personaje trăiesc însă prin însușirile lor proprii și reale cum s'au păstrat gravate în memoria autorului; elocventă în această privință e figura glumeață, volubilă și ironică a lui Caragiale.

4. Intervenția fatalității, soarta și ereditatea, care apasă greu asupra oamenilor și le îndrumază imutabil calea vieții îndiguindu-le voința și încercuindu-le sentimentele, ceea ce ne amintește tragaica nuvelă „Moara cu Noroc“.

5. Atmosfera particular-umoristică, purceasă din îmbinarea

unui ironic spirit de observație cu comicul de expresie obținut în primul rând prin construcția provincială a frazei.

6. Multe frumuseți particulare, precum prietenia dintre Elena Văleanu și Alina, sau manifestarea vădită a iubirii dintre Iorgu și Alina în cursul vizitei dela moșia Valea Boului.

Dacă opera nu poate avea o deosebită valoare epică, ea posedă în schimb o mare semnificație etică:

a) Neputința de a pune vorba în acord cu fapta și intenția în acord cu realizarea provoacă o treptată prăbușire până la completa desființare;

b) cauza principală a acestei prăbușiri este deprinderea minciunii, care pune tot mai mult stăpânire pe individ până la totala lui posesiune, după care trebuie să piară; astfel Iorgu, deși în fond nevinovat, este în cele din urmă înecat de valurile minciunii, cari s'au îngrămadit zi cu zi asupra lui.

„Cel din urmă Armaș“, fără a fi un adevărat roman, devine totuși o foarte interesantă manifestare obiectiv - moralistă în domeniul poeziei epice românești.

Valeriu I. Grecu

Chiuituri

Asta-i lelea, care-o vezi,
Care mi-a făcut scoverzi!

Haida s'o scotem din minte
Să ne facă și plăcinte!

Eu la joc, mama la joc,
Câlții stau în poloboc,
De-ar fi badea sănătos

Ne-a plăti călții de tors;
L-om lua cu binișorul;
Ne-a plăti el și fuiorul!

Cătu-i Vicovul de mare
Nici o fată drăguț n'are:
Voitinelu-i sat micuț,

Toată fața cu drăguț,
Primăvara cu ieduț!...

Asta-i lelea lelelor
Țesătoarea pânzelor!
Până țese-un cot de pânză
Mâncă-o puțină de brânză,

Și o căruță de malai
Cât ar duce șapte cai,
Și-o căruță de colaci
Cât ar duce șapte vaci!

Din Vicovul-de-Jos, jud. Rădăuți culese de

Ion Vicoveanu

Cântece

Merge nora la fântână
Cu cămeșa soacrei'n mână.
Și mi-o moaie-odată'n baltă:

Na-ți-o soacră că-i spălată!
Și-o izbește de răchită,
Na-ți-o, soacră, că-i ghilită!

*

Frunză verde, nuci și salce,
Face-ar omu ce ar face
Să nu-și dea copilul lui
Pe mâna străinului.

La străin casa-i cu var
Din nuntru cu mult amar;
Din afară-i văruiță,
Pe din nuntru-i otrăvită.

*

La răchita rășchirată
Șede baba supărată,
Cu fata nemăritată.
Mărita-o-ar, nu se'ndură

Că mai are-un dinte'n gură;
Nu știu dinte-i ori măsea,
Că-i legată'n lopătea.

*

Bate vântu 'ncetișor,
După badea mă omor.

Leagănă-se frunza'ncet,
Vină bade, că te-aștept.

*

De ți-i voia să fii fată,
Nu râde la om deodată;

De ți-i voia să porți găță
Nu primi mâna la țâță!

Din Vicovul-de Jos culese de

Ion Vicoveanu

Foaie verde șularea,
Maică, măiculeana mea,
Decât mă făceai tu fată,
Mai bine în drum o piatră
Mai bine o piatră'n fântână,

Să vie Gheorghe din stână,
Peste mine să se-apece:
„Bogdaproste, apă rece!”
Și luând mai bine aminte:
„Ardă-te-ar, apă fierbinte!”

*

De când s'a dus dumialui
N'am dat gură nimănui,
Num' aseară, pe 'nserat,

Mi-o venit un blăstămat
Și-mi pare . . . că tot i-am dat..

Auzite dela Eugenia Nastasi din Pătrăuți pe Suceava de

Leca Morariu

Multe și mărunte . . .

„Universul literar“ poposește! — „Universul literar“ și-a sistat pe câțva timp apariția, vestindu-și chiar redacționalicește acest „popas“. Fie-i de bine și mai ales de primenire această poposire! Și să revină, nu cu vechiu-i cadru, atât de strâmt și atât de regionalist-bucureștenist, care numai „Univers“ nu era și care pas de pas desminția ritmul larg al adevăratului „Univers“ (cel cotidian), — ci cu o literatură ceva mai lărguță decât poate fi literatura dintre Capșa și Palat!

Alex. Lupu

Pentru Cartea Istro-Românească. — Fondul „C. I.“ a mai sporit cu următoarele daruri venite din partea d-lor profesori dela Universitatea Cernăuțeană: câte **200 lei** dela d. primar al Cernăuților și deputat *Dr. Romul Cândea* și dela d. deputat *Dr. Dimitrie Marmeliuc*; câte **100 lei** dela d. nii profesori universitari *Dr. Ilie Bacinski*, *Dr. Christea Geagea*, *Dr. Eugen Herzog*, *Dr. Grigorie Nandriș*, *Dr. Dragoș Protopopescu* și *Dr. Alexandru Tzigara-Samurcaș*. — Fondul „C. I.“ se ridică deci acum la suma de **23. 170 lei** (vezi Carnet de depuneri Nr. 671 Banca Suceveană, Suceava. —

De-ale Redacției

Publicăm în coperta acestui număr pisania ctitoricească dela biserica Sf Dumitru, Suceava despre care e vorba în „Făt-Frumos“ a. c. pag. 159 — 160 —

Cuprinsul și indicele pentru „Făt-Frumos“ An. II 1927 se va trimite odată cu Nr. 1 An. III 1928.

Epitaful lui Daniil Sihastru (la Voroneț)

Apare tot la două luni

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

SUCEAVA, Spital

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ):

În Țară 150 lei pe an

În Străinătate 600 lei pe an

Colaboratorii plătesc*) numai 100 lei pe an.

CUPRINSUL :

Leca Morariu

Cea mai veche colecție de cântece populare românești

† Constantin Morariu

Eu nu știu . . . puțin știu . . .
dar mă mângâi . . (versuri)

Greval

Să facem un Gimnaz!

Barbu Pruteanu

Nunta (versuri)

Simion Reli

Mandatarul din Humor (sfârșit)

Leca Morariu

De fecioru carle ș-a toț craițari
dat (Poveste în dialect istro-rom.)

Al. Procopovici și V. I. Grecu

Răbojul cărților

Chiuituri

culese de Ion Vicoveanu

Cântece

culese de Ion Vicoveanu și Leca
Morariu

Pentru Cartea Istro-Românească;— De-ale Radacției

*) Le atragem însă atenția că mai sânt și reviste cari își plătesc colaboratorii!

Bibliografie

Cărți

- Iancu G. Tomoiagă, *Clopoțele din Boruți* poemă în versuri de Ionel Călinciuc - Boruteanu, traducere Cernăuți 1927
- Simion Reli, *Inceputurile catolicismului autriac în Bucovina*, Extras din „Codrul Cosminului“ IV 1927, Cernăuți 1927
- Iorgu Iordan, *Un fenomen fonetic românesc dialectal : ă neaccentuat* a Extras din „Revista filologică“ An. I (1927)
- Teodor Balan, *Cetatea Hmilov*, Cernăuți 1927
- Teodor Balan, *Família Onciul, Studiu și documente*, Cernăuți 1927
- Teodor Balan, *Forum nobilium din Bucovina*, Cernăuți 1927
- Eusebiu Hotinceanu, *Mustul fierț, Epigrame și satire politice*, Cernăuți 1927
- G. G. Burghel, *Costachi Negri, Dorohoi* 1927
- Dr. Margareta Ștefănescu, *Cronica lui Manasses în literatura româno-slavă și română veche*, Iași 1927
- T. D. Sperantia, *Amintiri despre Ion Creangă*, Iași 1927
- Al. Popescu-Telega, *Asemănări și analogii în folclorul român și iberic* Craiova 1927
- A. Vincenz, *Contribuțiuni la monografia Craiovei: Case și biserici vechi* Craiova
- Dr. Petru Barbu, *Porecle lugojenești*, Cluj 1927
- N. Georgescu - Tistu, *Actorul Ion Stănescu - Popa*, Cluj 1927
- Alexandru Lupeanu-Melin, *Povestiri glumețe: Niță Zdrenghea la București, în America și aiurea*, Sibiu 1927
- Steriu T. Hagigogu, *Emigrarea Aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București (1927)
- D. Caracostea, *Un mare critic român modernist: Domnul Eugeniu Lovinescu*, București, „Cartea Românească“
- Dr. Andrei Veress, *Note și scrisori Șincaiane*, București 1927 (Extras din Analele Acad. Române).
- Al. Tzigara-Samurcaș, *Dictatura artistică Iorga et. Co.*, București 1927
- Dr. G. Pascu, *Bibliographie roumaine, 1922-1924* (Extras)
- E. Gamillscheg, *Zur Methodik der etymologischen Forschung* Extras din „Zeitschrift für französische Sprache und Litteratur“, Jena și Leipzig
- Vlad I. Bănățeanu, *Sur les désinences de l'indicatif parfait en latin* Paris 1927
- Gr. Nandriș, *Les diphtongues à liquides dans les éléments slaves de roumain*, Paris (1927)
- M. Vulpescu, *Les coutumes roumaines periodiques*, Paris 1927

Reviste

(Reviste noi)

Revista Critică An I 1927, Iași, Director Giorge Pascu; *Tribuna Românilor Transnistrien* An I 1927 Chișinău.

CUPRINSUL

Material literar

Versuri

Berariu C.	Penumbra 101
Bogrea V.	Epigrame 7
	Mors 37
Cerna Mia	Bade, dorul dumitale 71
Grimm P.	Versuri la începutul primăverii (trad. din Wordsworth) 14
Morariu Constantin	N'am şovăit 65
	„Împrejurările“ . . . 130
	La pieptul Domnului Iisus (trad.) 68
	Eu nu ştiu . . . , puţin ştiu . . . , dară mă mângăi (trad.) 164
Morariu Leca	Ameninţări (trad din Goethe) 143
Pruteanu Barbu	Făt-frumos ciobanul 81
	Când a fost de-a împlinit Domniţa şaisprezece ani 103
	Nunta 172
Voevidea G.	Seceriş 41

Proză beletristică

Greval	Să facem un gimnaz! 164
Morariu Leca	La stâna lui Gavril Creţu 49, 85
	Furtună în luna Mai (trad. din P. Rosegger) 18, 45
	Domnul director (trad. din G. Busse-Palma) 131

Proză ştiinţifică, scrisori, cronică . . .

Bogrea V.	Tache Papahagi, Graiul şi folklo- rul Maramureşului (recenzie) 22, 55
Creangă I.	Scrisoare inedită (1862) 34
	Adresă oficială cum a „frecventat Teatru Naţional de câteva ori“ 140

Furtună D.

Creangă inedit (O scrisoare a sa din 1862) 33

„Glasul Bucovinei“

Creangă și mergerea la teatru a preoților 69, 139

Gorovei A.

Ornamentele bis. Sf. Dumitru (Suceava) 156

Grecu Valeriu I.

Botanica lui Marian și trei scrisori ale lui 9

Lascarov-Moldovanu Al.

I. Slavici, Cel din urmă Armaș (recenzie) 186

Lupu Al.

A murit Vasile Bogrea 7

Marian S. Fl.

La moartea lui C. Sandu-Aldea 91

Mărin L.

„Universul literar“ poposește 192

Marmeliuc D.

Trei scrisori 12-14

Morariu Victor

† Dim. Dan 97

Preotul Constantin Morariu 66

Peter Rosegger 15

Literatură românească înfățișată străinătății 29

„Beizadea Epaminonda“ la Suceava 156

Morariu Leca

Aglaia Eminescu 31

C. Sandu-Aldea (schită biografică și istorică-literară) 91

Pentru cea mai artistică scrisoare a lui Creangă 98

Brătescu-Voinești în nemțește 128

Generalizare ieftină 127

Bietele noastre reviste 63

Pentru frații Istro-Români 1

Patologia criminologică dela revista „Bucovina“ 93

Regionalism și „capitalism“ 94

Cum ne înduioșează N. N. Vasiliu și cum ne consolează Radu Cosmin 126

Mușlea Ioan

Pe marginea unei legende a lui

Alecă Rusu 123

Procopvici Al.

Arhetipul husit al catehismelor noastre luterane 72, 104

- Th. Capidan, Scrierile lui D. Bolineanu despre Macedonia (recenzie) 152
- N. Cartoian, Alăuta românească, întâia rev. lit. a Moldovei (recenzie) 153
- P. P. Panaitescu, Știri noi despre Miron Costin și familia lui (recenzie) 185
- S. Pușcariu, Calendare și almanahuri (recenzie) 152
- Răutu N. N. G. Ibrăileanu, Scriitorii români și străini (recenzie) 121
- Reli Simion Mandatarul din Humor 1809
117, 173
- Sandu-Aldea C. Scrisoare (1909) 91
- Urban-Iarnik I. Scrisoare către I. Negruzzi (1888)
101

Material folcloric

CÂNTECE

- (Bocete, Căntece bătrânești și haiducești, Căntece, Chiuituri)
- Bocet din Ciudei (jud. Storojnei) cules de Morariu Leca 84
- „ „ Șcheia (jud. Suceava) „ „ Vrănceanu Fr. 155
- Căntec bătrânesc din Șcheia jud. Suceava „ „ „ 150
- Hoțul și codrul din Frătăuțului-Nou (jud. Rădăuți) cules de Bilețchi-Oprișanu Ax. 43
- Hoțul și nevasta „ Buninț (jud. Suceava) cules de Morariu Leca 44
- Căntec haiducesc „ „ „ „ „ „ „ 85, 111
- Căntece din Opișeni (Bucovina) culese de Bilețchi-Oprișanu Ax. 28
- „ „ Vicovul de jos (jud. Rădăuți) culese de Bilețchi Opișanu
90, 117
- Căntece din Dorotea (Bucovina) culese de Cărstean Petre 27
- Căntece din Marginea (jud. Rădăuți) culese de Dan Dim. 59
- „ „ Straja [jud. Rădăuți] „ „ „ „ 97
- „ „ Homorodul de-mijloc (jud. Satu-Mare) culese de
Ionescu Gavril 155
- „ „ Dragoiești (jud. Suceava) culese de Ionescu Gavril 154
- „ „ Măzănești („ „) „ „ „ „ 28

- Cântece din Mitocul-Adâncatei (jud. Dorohoi) culese de Iroaie Petru 59, 123
- „ „ Mitocul-Dragomirnei (jud. Suceava) culese de Morariu Alex. Gh. 60, 116
- „ „ Buninț (jud. Suceava) culese de Morariu Leca 90
- „ „ Pătrăuți pe Suceava (jud. Suceava) culese de Morariu Leca 28, 117, 191
- „ „ Costișa (jud. Rădăuți) culese de Nistor Gavril 90
- „ „ Ciumagi (jud. Vâlcea) „ „ Popescu Ion N. 90
- „ „ Vicovul-de Jos (jud. Rădăuți) culese de Vicoveanu Ion 191
- „ „ Herța (jud. Dorohoi) culese de Vrânceanu Fr. 116
- „ „ Șcheia (jud. Suceava) „ „ „ „ 155
- „ „ Sucevița (jud. Rădăuți) „ „ „ „ 116
- Strigături din Oprișeni (Bucovina) culese de Bilețchi-Oprișanu Ax 89
- „ „ jud. Rădăuți „ „ „ „ 151
- „ „ Nadrag (jud. Severin) „ „ Costin Lucian 49
- „ „ Rusca-Montană („) „ „ „ 49
- „ „ Măzănăești (jud. Suceava) culese de Ionescu Gavril 25
- „ „ Udești („ „) „ „ Mihaiescu H. 48
- „ „ Calinești-Dorna „ „ Morariu Leca 26
- „ „ Pătrăuți pe Suceava (jud. Suceava) cules de Morariu Leca 49, 151
- „ „ jud. Rădăuți culese de Nistor Gavril 48
- „ „ Vicovul-de-sus (jud. Rădăuți) culese de Nistor Gavril 89
- „ „ Vicovul-de-jos („ „) „ „ Vicoveanu Ion 190
- „ „ Herța (jud. Dorohoi) culese de Vrânceanu Fr. 151
- „ „ Șcheia (jud. Suceava) „ „ „ „ 150

VORBE ADÂNCI

- Vorbe adânci din Mitocul-Adâncatei (jud. Dorohoi) culese de Iroaie Petru 55, 113
- „ „ (în dialect aromân) de Nuși Tulliu 85

POVEȘTI

- Morariu Leca Ai carte, ai parte (din Dâneni, Basarabia) 26
- Sora care sel' fraț oslobodit-a (în dialect istroromân)

De fecioru carle ş-a toţ craiţari dat (în dialect istro-român) 179

CREDINŢE, LEGENDE

Papahagi P. Boulu-i pravdă-al Dumnidzău (în dialect aromân) 111

MATERIAL ETNOGRAFIC

Geagea Christea Meimurietea turţească (în dialect aromân) 42, 82, 113

Morariu Leca La stâna lui Gavril Creţu 49, 85

PENTRU FOLCLORUL ŞTIINŢIFIC

Morariu Leca Frunză verde fără floare! 129

Cea mai veche colecţie de cântece populare româneşti 161

„Părerî“ ale maistrului Enescu d. muzica noastră populară! . . 60

Zirra Al. I Când trebuie să vorbeşti despre muzica populară 38

Varia

Bibliografie pag. 4 din coperta Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6

Pentru Cartea-Istrosromânească pag. 32, 64, 128, 160, 192

De-ale Redacţiei pag. 32, 160, 192

De-ale Administraţiei pag. 32, 64, 96, 128, 160

Ilustraţii

Ion Creangă (atelier B. Brand, Iaşi) 29

Drumurile şcolirii lui Creangă (crochiu) coperta Nr. 2

Aglaiia Drogli, sora lui Eminescu 31

„ „ cu copiii săi 19

Istrosromânca Mariţa Scrobe din Susn'eviţa (după I. Popovici) coperta Nr. 1

Vedere din satul istrosromân Susn'eviţa (după I. Popovici) coperta Nr. 3

Brentariţă din Susn'eviţa (fot. de L. Morariu) 146

Istrosromâncă din Susneviţa (fot. de L. Morariu) 147

Veteranul Mate Peras din Bâdo (fot. de L. Morariu) 144

Comuna aromânească Molovişte (după I. Capidan) 5

Aromânce din Pind (după Chr. Geagea) 83

„ („ „ „) 143

- Fărșeroată aromâncă (după Chr. Geagea) 112
 Coliba și strunga stânii (după Dim. Dan) 51
 Strunga stânii lui Gavril Crețu 52
 Ciobanii dela stâna Crețului 54
 Budacă (după D. Dan) 55
 Hârșob (după D. Dan) 87
 Cântec popular din Mitocul-Dragomirnei coperta Nr. 4
 Vignetă 116
 Pantocratorul din naosul dela Sucevița coperta Nr. 3
 Biserica Sf. Nicolai coperta Nr. 5
 Pisania bis. sf. Dumitru (Suceava) coperta Nr. 6
 Pisania bis. Sânt Ilie (jud. Suceava) 71
 Mormântul lui Bogdan Descălecătorul (Rădăuți) 17
 „ „ Ștefan I („) 159
 „ „ Ștefan cel Mare (Putna) 23
 „ „ Daniil „Sihastrul“ (Voronet) 192
 „ „ Iani Calugheră (Suceava) 65

INDICE

CUVINTE

albumiță (sic) 50	ciobăni, să ciobănească (vb.) 82
astupătoare 25	ciorobor 26
bezdilă 58	clit 151
bezmeticat 111	cojoleancă 89
bobonoșaguri 106	colbaci 24
bourelul (melcul) 86	colbec 86
braniște 133, 135	copu 163
brustan 58	corbaci 23
bruțac 58	cozi (de ceapă) 86
bubușie 59	cucaviță 98
călifari 168	cucuruță 163
cărinte 55	culduș 163
celuit 117	cungiurat 28
cindură-că 204	dupuros 98

- farfara 90
 feliuşagul 113
 floarea reginei (sic) 50
 flocoşele 50
 fota 163
 folt 51
 fricăţei 116
 gârbaci 24
 găţă 91, 191
 ghilit 191
 ghivisiu (vin) 25
 gigea 47
 gongoiu 58
 griţari 28
 habăuca 50
 (h)odolene 57
 hulpit (cu blană de vulpe) 163
 hurmuz 151
 inimă (inimă rea) 133
 ioc 167
 inieptat 136
 înting, întingem 87
 lătină 58
 lopăţea 191
 mahoreă 88
 mangoliţă 57
 marmaziu (vin) 24
 mărândău 58
 mărăsalnic 58
 mărţână 58
 meresân 58
 mereuţ 163
 moimă 58
 nana 49
 năhoadă 163
 năpârstoc 90
 parcan 53
 parapon 171
 pălăind (vb.) 59
 păsat 48
 pătae 163
 pitău 150
 piţfrig 58
 plecăuţă 163
 pochilatu 163
 porfiriu (vin) 24, 164
 răşfulgul (boală de oi) 52
 răzăluiesc 20
 roşior (vin) 25
 scaradă 56
 scălduşcă 91
 seradă (dr. şi ar.) 55
 scovardă 56, scoverzi 190
 scredi (vb.) 56
 siretic 59
 sparg (lemne) 170
 soţie (= tovărăşie) 44
 stelute (flori) 50
 strohoi (vb. reflex.) 59
 struluibătură 59
 şcrab! 134
 şcrăbăială 136
 sohan 163
 soldiu 163
 tare (locuri tari = anevoioase de
 îmblat) 88
 tânjală 48
 tipouaş 163
 tiriolic 155
 tragănă (vântul se tragănă) 44
 trocu 163
 tumăni 27
 ţapină 26
 ţibă! (ţaaa!) 51
 ţărucă, oţărucă 165
 ţipirig 59
 ung (= mituiesc) 113
 urechi (de ciubăr) 54
 zăpăitură 50

AUTORI

- Alecsandri V. 124, 161
 Antemireanu Al. 62
 Asachi Gh. 125, 153, 154
 Bădăuță Al. 94
 Baronzi Gh. 161
 Bart Jean (Botez Eugeniu) 121
 Bartok Bela 61
 Bârlea I. 56, 57
 Bârseanu Andrei 73, 75, 102, 145
 Bianu I. 73
 Böckel Dr. Otto 62
 Bogdan I. 185
 Bogrea V. 7, 22, 32
 Bolintineanu D. 152
 Borbely Istvan 75
 Botez Dem. 121, 122
 Borcia Ion 93
 Brătescu-Voinești I. Al. 128
 Brediceanu Tib. 93
 Budai-Deleanu I. 128
 Bulgarin Tadeu 154
 Burada T. T. 4, 70, 139, 140, 142
 Candrea I. A. 80
 Cantacuzino Constantin 30
 Cantemir Dim. 30, 127
 Capidan Th. 5, 152
 Caragiale I. L. 122, 152, 189
 Cardaș Gh. 101
 Cartoian N. 152
 Caudella E. 156
 Chendi Il. 93
 Cipariu I. 72, 73, 162
 Codreanu M. 121, 122
 Coresi 24, 72, 75, 77, 78, 80, 105
 Cosmin Radu 94, 126
 Costin Lucian 129
 Costin Maximilian 60
 Costin Miron 30, 185
 Coșbuc G. 122
 Creangă I. 33, 50, 98, 122, 139
 Dăianu Dr. E. 108
 Dalametra I. 58
 Dan Dim. 51, 52, 97
 Delavrancea 130
 Densusianu O. 78, 79, 104, 106
 Dosofteiu Mitrop. (D. Barilă) 30
 56, 58, 59, 127
 Drăganu N. 73, 76, 79, 106, 108,
 109
 Eminescu M. 30, 31, 70, 112
 Enescu Gh. 60
 France Anatole 122
 Furtună D. 98
 Gârleanu Em. 34
 Geagea Chr. 83, 112, 143
 Glavina Andrei 2
 Golescu 59
 Gorovei A. 9
 Grămadă I. 2, 66
 Grigoraș Em. 127
 Grigore din Măhaciu 72-74, 77,
 78, 107
 Haneș P. V. 125
 Hasdeu Alecu 161
 Hasdeu B. P. 59, 72
 Hrisoverghi Al. 154
 Hugo V. 153
 Hunfalvy 77
 Ibrăileanu G. 121
 Ibsen H. 93
 Ionescu Sadi Al. 153
 Iorga N. 63, 76, 108, 127, 153;
 161
 Istrati N. 161
 Ivireanu Antim 30
 James W. 122

Kirileanu Gh. T. 59	Proust M. 122
Kogălniceanu M. 153, 154	Pușcariu S. 3, 24, 91, 92, 144-146, 150, 152
Lacea C. 24, 58	Răutu N. N. 32
Leskien A. 78	Riegler Em. 1
Lovinescu E. 63, 126, 130	Rosegger P. 15
Lupeanu-Melin Alex. 146, 162	Rosetti A. 73, 78, 104-109
Maeterlinck M. 93	Rusu Alecu 123, 161, 162
Maiorescu Ioan 1	Sadoveanu M. 91, 99, 100, 121
Maiorescu Titu 23, 34, 189	Sandu-Aldea C. 91
Marian S. Fl. 9, 12-14, 52, 53, 58, 59	Săulescu 24
Milescu Spătarul 127	Sbiera I. G. 72, 73, 109
Mironescu I. I. 121	Scavinschi D. 154
Momuleanu B. P. 161	Schullerus Adolf 75
Morariu Constantin 66	Slavici I. 186
Morariu Leca 33	Sturdza D. A. 140
Morariu Silvestru (Mitrop.) 70	Sudermann H. 93
Neculce I. 30	Șăineanu L. 24
Negruzzi C. 153, 154	Șoanul Petru Dascalul 152
Negruzzi I. 101, 156	Tăutu Ionică 154
Nistor I. 24	Tenora Bohuș 108
Panaïtescu P. P. 185	Teodorescu Gh. Dem. 63
Pann Anton 161	Teodorescu Ionel 121, 122
Papahagi Tache 22	Thot-Szabo Pal Dr 106
Pașca Șt 129	Torouțiu I. E. în „Făt fr.” 1926, 47
Patrașcanu D. D. în „Făt-frumos” 1926, 47	Urban-Iarnik I. 101, 102, 145
Pauletti Nicolae 162	Văcărescu Elena 29
Pop. Reteganuul I. 58	Văcărescu Ienăchița 161
Popvici Iosif 3, 76, 144-147, 179-181	Văcărescu Nicolae 161
Porumbescu Ciprian 156	Vasiliu Al. 55
Pouqueville 153	Vasiliu N. N. 94, 126
Procopovici Al. 76	Viciu A. 4
	Vulcan Iosif 10
	Weigand G. 146

REVISTE, ZIARE, ANUARE

Adivor. lit 35	Apărarea Națională 92
Alăuta Românească 153	Bondarul (1861-1862) 35
Albina Românească 153	Buciumul Român 24

Bucovina (1927) 93	Lupta 95
Convorbiri literare 61	Mitteilungen d. rum. Instit in Wien
Convențiunea (1868) 139	108
Dacoromania 24, 75, 77, 108, 129	Muzica 60
Deșteptarea 66	Nichipercea (cam 1859 1867) 35
Epoca 92	Noua Revistă Română 62
Familia (1900) 93	Propilee literare 127
Făt-frumos (Suceava), 2, 9, 16,	Răvașul (1908) 108
32, 94	Revista filologică 181
Flamura 56	Revista Moldovei 35
Floarea Albastră (1898) 92	Revue de France 29
Floarea Soarelui 98	Romania (Paris) 73
Freamătul 63, 94	România Jună 92
Gândul nostru 94	Sămănătorul 93
Glasul Bucovinei 160	Siedietórea (cam. 1875) 10
Graiul și suflet 78, 105, 108, 109	Slove 94
Ideea Europeană 1	Șezătoarea 9, 12, 130 161
Il Lavoro d'Italia 159	Transilvania 73, 75
Ioan Neculce 59	Țara de jos 94
Ion Creangă 24, 56, 98	Universul 192
Junimea literară 9, 16, 52	Universul literar 192
Korrespondenzblatt d. Vereines	Viața (1895) 93
f. siebenbürgische Landeskunde 75	Viața Românească 93
Luceafărul 93	

MATERIAL

Istorie literară:

Bolintineanu Dim. — Bolint. n'a prea cunoscut Macedonia pe care a cântat-o 153

Creangă I. — Cea mai veche și mai artistică scrisoare a lui Cr. 33, 98

Debutul literar al lui Cr. 98

Adresă oficială a lui Cr. cum a „frecventat Teatrul Național de câteva ori“ 140

Cr. victimă a dragostei sale de teatru 69, 139

Cr. bun bisericaș 69

Cr. zeflemizând slavonismele funcționărești 34

„ „ forme ca *profesore, directore* 35, 98

Preotul Gheorghe Creangă, unchiul lui Cr. 34

Ctin. Grigoriu (Grigorescu), colaborator al lui Cr. 98

Eminescu M. — Aglaia Eminescu † 30 Iulie 1900 de 48 ani vârstă 31

Patrașcanu D. D. — Note biografice („Făt frumos“

An. I 1926, 47)

Rusu Al. — P. proveniența duor legende ale lui A. R. 125

Sandu Aldea C. — Schiță biografică (după o scris. inedită a sa) și istorică-literară 91-93

Pseudonimele lui S. A.: S. Voinea, C. Răzvan, Miron Aldea 93

Slavici I. — Cel din urmă Armaș 186, Popa Tanda 186, Budulea Taichii 186, Moara cu noroc 189

Codicele Voronețean 77, 108; Codicele Sturdzan 75; Liubovici Dimitrie 76

Văcărescu Elena d. lit. românească 29; Generalizare ieftină 127

Stilistică :

Eufonie. — Cacofonie: „Viața... studentească care...” 94
„Cacofonia” în graiul popular: „Că ca dânsa mai găsesse” 90; „Că ca tine n'oiu găsi” 98; „Tinerică ca mlada” 123

Elemente abuzive. — Pronumele personal abuziv la verb 130 (vezi „Făt-frumos” 1926, 203); Articolul nehotărit abuziv 130 (v. „Făt-fr.” 1926, 67)

Elementul propriu și impropriu. — Pitoresca întrebuintare a prepoziției: „Din arat, până'n carat” 123; „pun pălăria în cap; cad în genunchi; pun inelul în deget” și tot așa în istroromână: „*ân cap*” și „*hitit a bareta din cap*” 180

Germanismul: *a fi în curat, în clar* 23

Locuții aromâne, paralele ale dacoromânei: *ca vai de nîsă* 42; *maras'l'i di oamin'i* 42, 43; *prindea si aundxi* 42; *se ari ghini* 43; *trapsi* (= trase cu pușca) 43; *deadim hăbare* 43; *vă feați un bun* 43; *il'i didea cali* 82; *si videa ahăntu ghini că putei și aclu si lu vedz împade* 82; *cîn' a hursiră s-bată* 82; *s-loară la alumtare* 82; *nu uscoasi n cap* 82; *cu ocl'i umflat di somnu* 83; *n'i si aură* 83; *armasiră ca agudiț di asfulgu* 83; *era ntreg ca Panlu, taman ca năs* 83; *trapse tu nă ahure* 111; *ca-n diua di astândi* 111

Alte locuții aromâne; *era ahîntu avdzit* 42; *vreț si-lloaț pri guși* 43, 83, 184; *cu capitli pri cheptu* 43; *unășună* 83; *casile era acățate* 111; *vidu țe nu vidu* 111;

Locuții istroromâne, paralele ale dacoromânei; *vek' la ocl'u c-avo pus (pușă)* 145; *ie s-a șa namureit ăn ia* 146

A'le locuții istroromâne: *ia bire-n cap țirut-a* 145; *mai mușate ke n-a putut fi pre lume* 146; *ver tu te-nsura dupa ia* 146; *bleda ea și pânza verit* 147; *hitit-a cu sire pre vale* 147, 182; *cea ce mn'-a mai drag fost ăntru ocl'i* 147; *voi mere pipele face* 182; *ver îi olele cârpi* 182

Locuții dacoromâne: *se adună ciorobor* 26; *cu rîndul* (— *cu schimbul*) 53; *fața v'ați dat* 60; *la cătăramă* 86; *hierbem chiatră scumpă* 88; *la călcâiul muntelui* 88; *om pe-a mea plăcere* 98; *dintr'o sărită* 150; *dai în brîncă* 154

Repetarea intensității. — Nu „gândi, mândră, gândi“ 98

Creații spontanee. — „Foaie verde de dai-n-ai“ 55; și pentru *alțișori* teoreticeni“ 62; „un *necineva*“ 95; „cea mai... *Crengoasă* dintre scrisorile lui Creangă“ 98; „patruzeci și zece“ 116

Metafore. — *Masline* (materiile fecale ale oii) 52; *gălbaxă* (poreclă p. oaie) 52 [totașa *turbă* poreclă p. câne]; *ieduț* (plod omenesc) 190

Brahilogie. — „Măciăcu dupa brec“ 181 (Exact la fel în dacoromână); *brahilogie istroromână și dacoromână* - 146

Folclor:

Onomastică. — Numele Maicii Domnului la Armâni: *Stă-măria* 111

Numele Maicii Domnului la Istroromâni: *Maica Boija* 145, *Maia lui Domnu* 145

Nume de oi: *Cașulină*, *Cerboaică*, *Doldoroaie*, *Pârvă*, *Preoteasă*, *Stogomană* 52, *Zurdaia* 53, *Balaia* 54

Nume de câni: *Haiduc*, *Zurzan* 50, *Dolca* 133

Nume de pisică: *Hulpană* 88

Toponimie. — *Întărcători* 50; *Pietrele Doamnei* 50; *Stânca Corbiții* 125; toponimie 56-58

Credințe. — Capra e jidaucă 57; boul e vită a lui Dumnezeu 111; moartea trimite „carte domnească” 155

Obiceiuri. — Obiceiul satelor ardeleni de a se porecli întreolaltă 23

Năravul *căutatului în cap* 181, 184

„Vicleimul”, importăție germană 22

Petru Bilț, Piesă teatrală a Nașterii lui Hristos 22

Substrat (pre)istoric. — Arderea de viu 147

Substrat empiric. — Nevasta fugită'n lume 44

Fata săracă ajunge nevestă de împărat 145

Copilașii uciși de mama-soacră 146

Pedepsirea soacrei pruncucigașe 147

Pisica și femeia întrupare a falșității 182

Fond imaginativ. — Alegorii: Răsplătirea jertfirii de sine 145 – 147, 179 – 182

Miraculosul: Omul-năzdrăvan ajutat de ființe animale (câne, pisică, rață) 182

Diamantul dătător de orce bogăție 180

Pentru folclorul științific. — De-ale cântecului popular:

Cea mai veche colecție de cântece pop. românești 161; Nu „poezie” populară, ci *cântec* popular 63; Nu țiganii, ci țărani sânt depozitarii cei mai autentici ai cânt. pop. 61, 62; Ezeziile lui Gh. Enescu priv. la cânt. pop. românesc 60; Ezeziile lui Al. Antemireanu priv. la „poezia” pop. rom. 62; Muzica pop. rom. accesibilă p. formarea simfoniei savante 41, 63; Maculatură de cântec „popular” lăutăresc 63; Hibradă împerechere de elemente heterogene în cânt. pop. 129; Asperități ritmice în cânt. pop. datorite insuficienței subiectului popular 130; Specimene de muzică populară 22; Cântarea războiului din 1914 de o fată din popor 22; *lenoi (leroi)* în colinde 58; *Tilinea* . . . București 1850 (col. de cântece pop.?). H. Ehrlich, *Cântece și jocuri române*, Iași 1850 (cântece populare?)

Varia: Botanica lui S. Fl. Marian 9; Botanica lui M. Lupescu și A. Gorovei 9; Cimiliturile lui A. Gorovei 13; *Șiedietoria* lui Iosif Vulcan 10

Etnografie:

Din terminologia stânii:

budacă 54

bulz 87

cămăruță 88

cârlig 85

- cheag 55
 colibă 52
 foli 51
 găleată 52, 53
 hârzob 54
 îndesesc (cașul) 87
 laiță 88
 mulgar 52
 mutare (facem mutare) 88
 naclad 50
 ocolesc (oc. laptele prins) 87
 parcan 53
 polonic 55
 porneală 88
 răscolul stânii 51
 răstorn (mămăliga pe fund) 85
 scaune 52, 53
 Scaune cu picioare firești, crescute din chiar trupul lor (butucași de brazi, tăiați cu cepuri cu tot) 86
 spatar 53
 stână 54
 strecurătoare 54
 strungar 52
 strungă 52, 53
 strungușoare 52
 stiunguțe 52, 53
 șoarece roșu 88
 topitul (mâncare) 86, 87
 țarc 52
 țâgă 86
 vârtej 85
 zăr 54
 zavatră 53
 zăvoarele (șarampoi mutabili în gard 88

Filologie :

Fonetică. — **plapăma** 63, **prifesâr** 60, **grițari** (din *Kreutzer*) 28; „o țărucă ghe învârteală” 165, *hierbem chiatră*... 88, *să se munțamească* 88, *să suschine* 28, *hulpit* 163; *capchia* 52; *am văzt* 27, *potret* 53; etimologii populare 24, 56

Morfologie. — Genetivul dativ sing. fem. *ai Florică* 24; genetivul *Crețului* 54; dativul *nîmului* (nimărui) 140; dativul *soacră-tii* 171; *pociu* 155; *mânc* 154, 190; *să nu meri* 26; *știem* 29; *m'am dusu m'am* 87; *a fost având* 27; dacorum, *am vrut să mor* (= „era cât pe ce să mor”, vezi „Junimea literară” 1924, 186-187) atestat și'n istro-românul *am vrut muri* 181-182; *îm. bolnăvi* (nerefl.) 168; *ne bănuim* (refl.) 176

Lexicologie. — Derivație: *bădiuluț* 28; *mândruluță* 90; *muieroaie* 90, *băiețoi* 134, *șcrăbăială* 136, *desișor* 28, *cungiurat* 28.- Polisinteză *huciu-marginea* 45, *dai n'ai* 55.- Estropieri, coruptele: 57; glasuri (= clase) 165; subfirug 166; felcer (din *Feldscher*) 166

Contaminație: 57

Sintaxă. — Acusativul fără *pre* 24; Pronumele personal, de reliefiere a subiectului: „Amu ci-că avea el un om trei feciori“ 26, „Când a strănuta, i-a cădea el diamantul“ 184; Gradația substantivului: „mai opincă decât opinca“ 52; *că* pleonastic dacoromân — *ke* pleonastic istroromân 145; topica arhaică *urlă i capul* 89; topica: „Să, fi nu mă potrivit“ 123

Semantică. — *viclean* 77-78; *treaba* 89; *stau* 146

Dialectologie. — Vești nouă dela Istro-Români 1-6; material nou istro-român 144-147, 179-182

Istorie:

Hăinie austriacă și conștiință moldovenească în Bucovina de pe vremuri 117, 173; Influență italiană în arta moldovenească 160; *salahorii* 176, *adetul* 176 *caleap* 176, *ciăpărit* 176

Culturale:

Mamelucăria revistelor noastre 63; Literatură dintre... Capșa și Palat 192; Regionalistul snobism al „capitalei“ 94, 127, 150; Patologia dlui „Decan“ Dr. Ctin. Rădulescu 93, 95; Superficialitatea și reacredința cronicarului N. N. Vasiliu 94, 126; Radu Cosmin, geniu al banalității și suveran al ignoranței 127; Trupa Vlădicescu—Tardini 70; Opereta „Beizadea Epaminonda“ 156; C. Gheorghiu, *Dicționarul Județului Neamțu* 125

A d a o s

la Indicele din „Făt-frumos“ An. I 1926

I. E. Torouțiu Note biografice despre D. D. Patrașcanu 47

Errata

Pag.	în loc de	îndreaptă
145	<i>când</i>	<i>când</i>
179	<i>copt'or</i>	<i>coptòr</i>

